

Nr 24.

Ankom till riksdagens kansli den 28 april 1924 kl. 4 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 199 angående godkännande av ett mellan Sverige och de Socialistiska Sovjetrepublikernas Union avslutet handelsavtal.

Till konstitutionsutskottets handläggning hava båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 199, däri Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollen över handelsärenden och över utrikesdepartementsärenden för den 15 mars 1924 samt över handelsärenden för den 19 i samma månad ävensom med överlämnande av ett förstnämnda dag, under förbehåll av riksdagens godkännande, mellan Sverige och de Socialistiska Sovjetrepublikernas Union avslutet handelsavtal, som bildar ett oskiljaktigt helt, i vars bestämmelser någon förändring icke kan äga rum, äskat riksdagens godkännande av berörda avtal.

Avtalet är av följande lydelse:

(Autentisk text.)

Commercial Agreement between Sweden and the Union of the Socialist Soviet Republics.

The Royal Swedish Government and the Government of the Union of the Socialist Soviet Republics — herein-after referred to as the Union Government — being both desirous to safeguard and develop the commercial relations between their countries, have decided to enter into the following Commercial Agreement.

Article I.

Both parties agree by every means to facilitate trade between the two countries. Such trade shall be carried out in accordance with the following provisions:

(Svensk översättning.)

Handelsavtal mellan Sverige och De Socialistiska Sovjetrepublikernas Union.

Kungl. Svenska Regeringen och Regeringen för de Socialistiska Sovjetrepublikernas Union — i det följande kallad Unionens regering — vilka båda äro besjälade av önskan att vidmakthålla och utveckla de kommersiella förbindelserna mellan sina länder, hava beslutat att träffa följande handelsavtal.

Artikel I.

Båda parterna överenskomma att på allt sätt underlätta handeln mellan de två länderna. Denna handel skall ske enligt följande bestämmelser:

ried on in conformity with the legislation in force in each country. Trade between the two countries shall not be subjected to other restrictions or other or higher duties than those imposed on the trade with any other country.

Article II.

1. For the purpose of furthering the commercial relations between the two countries, each party undertakes, subject to the existing regulations regarding the admission of foreigners in the respective country, to grant admittance to its territory to nationals of the other party for commercial and industrial activities and for other justifiable purposes under observance of full reciprocity.

2. Nationals and corporations (juridical persons) of the one party who have been admitted to the territory of the other for the purpose of carrying on trade etc. shall be entitled to enter into any sort of commercial, credit and financial transactions in connection with trade under this Agreement and in accordance with the laws of the country. They shall enjoy the same protection to person and property as is or may be granted to nationals or corporations of any other country.

Furthermore, they shall enjoy all rights, privileges and facilities that are or may be granted to nationals or corporations of any other country, including the right to compete for concessions etc., the right to import, in accordance with this Agreement

skall äga rum i överensstämmelse med i vardera landet gällande lagstiftning. Handeln mellan de två länderna skall icke vara underkastad andra restriktioner eller andra eller högre avgifter än dem, som gälla för handeln med vilket som helst annat land.

Artikel II.

1. För att befrämja de kommersiella förbindelserna mellan de båda länderna förpliktar sig vardera parten att, i enlighet med i respektive land gällande bestämmelser angående tillträde för utlänningar och under iakttagande av full reciprocitet, bevilja tillträde till sitt område för den andra partens medborgare i och för utövande av handels- och näringsverksamhet ävensom för andra berättigade ändamål.

2. Medborgare och sammanslutningar (juridiska personer), tillhörande den ena parten, vilka erhållit tillträde till den andra partens område för att därstädes bedriva handel etc., skola äga rätt att ingå i alla slags transaktioner av kommersiell, kredit- och finansiell natur i samband med handel enligt detta avtal och i överensstämmelse med landets lagar. De skola åtnjuta samma skydd till person och egendom som medborgare eller sammanslutningar från varje annat land.

De skola vidare komma i åtnjutande av alla rättigheter, förmåner och lätnader, som tillerkänts eller kunna komma att tillerkännas medborgare eller sammanslutningar från vilket som helst annat land, däri inbegripen rätten att konkurrera om

and the legislation in force, property intended for their personal use and to reexport goods still remaining on storage at customhouses.

They shall not be subjected to any other or higher taxes, duties or imposts whatsoever than those imposed on nationals or corporations of any other country.

3. Nationals and corporations of each party shall have the right, subject to observance of the legislation in force, to appear before the courts as plaintiff or defendant and to apply to the authorities of the other party.

4. Nationals of each party shall be exempt by the other party from all compulsory service whatsoever, whether civil, naval, military or other and from any contributions, whether pecuniary or in kind, imposed as an equivalent for such service.

5. Funds, goods, ships, movable or immovable property, belonging to the nationals or corporations of the one country, lawfully imported into or acquired in the other country, shall not be subjected therein — on the part of the Government or of any local authority — either to confiscation or to requisition, without full compensation and otherwise than in accordance with the laws of the country, these laws being, as far as concerns the Union, articles 69 and 70 of the Civil Code (published in the *Isvestia VZIK* nr 256—1922) and the Annexes thereto now in force.

6. The Swedish and the Union

koncessioner o. d., rätten att i överensstämmelse med detta avtal och gällande lagstiftning, införa egendom, avsedd för personligt bruk, och rätten att återutföra varor, som ännu befinna sig i tullens förvar.

De skola icke vara underkastade andra eller högre skatter, avgifter eller pålagor av något slag än dem, som gälla för medborgare eller sammanslutningar från vilket som helst annat land.

3. Medborgare och sammanslutningar från vardera landet skola hava rätt, under iakttagande av gällande lagstiftning, att uppträda såsom käreande eller svarande inför det andra landets domstolar och att hänvända sig till dess myndigheter.

4. Medborgare från det ena landet skola inom det andra landet vara fritagna från all slags tvångstjänst, vare sig civil, militär, till sjöss eller av annan art, ävensom från alla i stället härför utgående pålagor, vare sig i penningar eller in natura.

5. Penningmedel, varor, fartyg, fast eller lös egendom, tillhörande medborgare i det ena landet och lagligen införda till eller förvärvade i det andra landet, skola icke därstädes vara underkastade — från regeringens eller någon lokal myndighets sida — vare sig konfiskation eller rekvisition utan full ersättning och annorledes än i överensstämmelse med landets lagar, vilka, vad Unionen angår, skola utgöras av artiklarna 69 och 70 i civillagen (offentliggjorda i *Isvestia VZIK* nr 256—1922) och de bihang härtill, som för närvarande äro i kraft.

6. Svenska regeringen respektive

Governments shall not refuse transit visas to the nationals of the other party, going via Sweden or the Union to other countries, subject to the existing regulations regarding the transit of foreigners.

Article III.

Disputes originating from contracts concluded between one country or its nationals and corporations and the other country or its nationals and corporations shall, according to the principles of international law, be brought before the proper court of either country unless otherwise decided by the contents of the deed or by special agreement.

Article IV.

1. Swedish merchant ships and those of the Union as well as the cargoes of such ships shall in the ports of the Union and Sweden respectively receive in all respects the same treatment, facilities, privileges and protection, as are accorded to the merchant ships of any other country and their cargoes. This stipulation refers to all the facilities in respect of coal and water, berthing, dry docks, cranes, ware-houses, repairs and pilotage and generally all services, appliances and premises connected with merchant navigation. The right of cabotage is however excepted.

The treatment, protection and

Unionens regering skall icke vägra visum för genomresa för medborgare, tillhörande den andra parten, vilka genom Sverige eller Unionens område begiva sig till andra länder, dock med iakttagande av vad angående utlänningars genomresa är eller kan bli stadgat.

Artikel III.

Twister, uppkomna på grund av kontrakt mellan det ena landet eller dess medborgare och sammanslutningar och det andra landet eller dess medborgare och sammanslutningar, skola, med iakttagande av den internationella rättens principer, underställas behörig domstol i ettdera landet, såvida icke genom innehållet i kontraktet eller särskild överenskommelse gives anvisning på annat förfarande.

Artikel IV.

1. Svenska handelsfartyg och handelsfartyg från Unionen såväl som sådana fartygs last skola i Unionens respektive Sveriges hamnar i alla avseenden åtnjuta samma behandling, lättnader, förmåner och skydd som fartyg från varje annat land och deras last. Denna bestämmelse har avseende på alla lättnader i fråga om kol och vatten, kaj- och ankarplats, torrdockor, kranar, varumagasin, reparationer och lotsning och över huvud alla tjänster, hjälpmedel och lokaler, vilka stå i samband med sjöfarten. Rätten till kustfart är dock undantagen.

Den behandling, det skydd och

privileges accorded to masters, crews and passengers of such ships shall be in no respect inferior to those accorded to the nationals of any other country.

2. Duties of any kind and nomination levied in the ports of one party on ships belonging to the other party or its nationals or on the cargoes of such ships shall not exceed the corresponding duties levied on the ships of any other country or their cargoes.

3. Certificates of registry and other documents of the same kind, issued by the competent authorities of the one country, shall be regarded by the authorities of the other country as proving the nationality of ships.

Bills of measurement, issued by the one party, shall be recognized by the other party in accordance with a special agreement between the two countries, which shall be concluded as soon as possible.

Pending the conclusion of such agreement, both parties undertake to recognize, as long as the present Agreement is in force, the continued validity of the declaration between Sweden and Russia of 27th (14th) June 1907 regarding mutual recognition of bills of measurement.

Article V.

Free transit of goods from and to the other country will be permitted according to the existing regulations in the respective countries and under the observance of full

de förmåner, som tillerkännas befäl, besättning och passagerare på sådana fartyg, skola i intet avseende vara mindre gynnsamma än den behandling, det skydd och de förmåner, som tillerkännas medborgare från vilket som helst annat land.

2. Avgifter av varje slag och benämning, vilka i det ena landets hamnar påläggas fartyg, tillhörande den andra parten eller dess medborgare, eller sådana fartygs last, skola icke överstiga de motsvarande avgifter, som påläggas fartyg från vilket som helst annat land eller deras last.

3. Registreringscertifikat och andra handlingar av liknande slag, vilka utfärdats av det ena landets behöriga myndigheter, skola av det andra landets myndigheter erkännas såsom bevis angående fartygs nationalitet.

Mätbrev, som utfärdats av den ena parten, skall erkännas såsom giltigt av den andra parten i enlighet med särskilt avtal mellan de två länderna, vilket skall slutas snarast möjligt.

I avvaktan på avslutandet av ett sådant avtal förplikta sig båda parterna att, så länge detta handelsavtal är i kraft, erkänna den fortsatta giltigheten av deklARATIONEN mellan Sverige och Ryssland den 27 (14) juni 1907 angående ömsesidigt erkännande av mätbrev

Artikel V.

Fri transitering av varor från och till det andra landet skall vara tillåten i överensstämmelse med gällande bestämmelser i respektive land och under iakttagande av full

reciprocity. Nothing in this stipulation shall, however, entitle either party to claim the benefit of special transit agreements made by the other party with any third country.

Article VI.

Each party undertakes when requested to assist to the best of its ability the Official Representatives of the other party in finding premises necessary for living and carrying on their work.

Article VII.

Both parties agree to renew, immediately after the entering into force of this Agreement, regular postal and telegraphic service between the two countries in conformity with conditions that may be agreed upon between the post and telegraph administrations of the two countries. •

Article VIII.

No claim may be made in view of the stipulations in this Agreement on any privilege that the Swedish Government have accorded or may accord to Denmark or Norway, or both these countries, as long as the same privilege has not been extended to any other country.

Equally no claim may be made on any privilege that the Union Government have accorded or may accord to the States bordering on the Union in Asia, as long as the same privilege has not been extended to any other country.

reciprocitet. Ingendera parten skall dock på grund av denna bestämmelse kunna göra anspråk på att komma i åtnjutande av sådana speciella transiteringsförmåner, vilka av den andra parten medgivits något tredje land.

Artikel VI.

Vardera parten förpliktar sig att på begäran efter bästa förmåga bistå den andra partens officiella representanter med anskaffande av nödiga bostads- och arbetslokaler.

Artikel VII.

Båda parterna överenskomma att — omedelbart efter detta avtals ikraftträdande — återupptaga regelbundna post- och telegrafförbindelser mellan de båda länderna i överensstämmelse med de villkor, som kunna bli fastställda genom överenskommelse mellan de båda ländernas post- och telegrafförvaltningar.

Artikel VIII.

Från rysk sida skall icke på grund av bestämmelserna i detta avtal anspråk kunna göras på förmån, som svenska regeringen medgivit eller kan komma att medgiva Danmark eller Norge eller båda dessa länder, så länge icke samma förmån medgivits ytterligare något land.

Icke heller skall från svensk sida anspråk kunna göras på någon förmån, som Unionens regering medgivit eller kan komma att medgiva de stater, som gränsa till Unionens område i Asien, så länge icke samma förmån medgivits ytterligare något land.

Moreover, neither party may make any claim (in virtue of the articles I, II sec. 2, para. 2 and IV sec. 2 of this Agreement) to rights, privileges or facilities that the other party has accorded or may accord exclusively to countries which have recognized the Union Government *de jure* before February 15, 1924.

Article IX.

If either of the parties should wish to terminate the present Agreement, such party should give six months' notice thereof. In the event of this Agreement being terminated either by notice or mutual agreement, the nationals from the one country shall be allowed to remain in the country where they have been residing during a period necessary for the complete winding up of commercial transactions and for the disposal or export of goods belonging to nationals and corporations of their country and which have been imported or acquired according to this Agreement.

The period thus being allowed for the winding up of affairs may, however, not exceed six months after the termination of the Agreement.

Article X.

The present Agreement shall be ratified by His Majesty the King of Sweden, subject to the consent of the Riksdag, and by the Union Central Executive Committee.

The ratifications of the Agree-

Slutligen skall ingendera parten kunna (med stöd av artiklarna I, II mom. 2, andra stycket och IV mom. 2) göra anspråk på rättigheter, förmåner eller lättnader, som den andra parten medgivit eller kan komma att medgiva uteslutande de länder, vilka erkänt Unionens regering *de jure* före den 15 februari 1924.

Artikel IX.

Om endera parten skulle önska frånträda avtalet, skall tillkännagivande härom ske sex månader i förväg. I det fall att detta avtal upphör att gälla — vare sig på grund av uppsägning eller ömsesidig överenskommelse — skola medborgare från vardera landet äga kvarstanna i det land, där de varit bosatta, under den tid, som är nödvändig för det fullständiga avvecklandet av handelstransaktionerna samt för avyttrande eller utförsel av sådana varor, som tillhöra medborgare eller sammanslutningar från deras eget land och som införts eller förvärvat i enlighet med detta avtal.

Denna frist för affärers avvecklande må dock icke överstiga sex månader, räknat från avtalets upphörande.

Artikel X.

Detta avtal skall ratificeras av Hans Maj:t Konungen av Sverige, under förutsättning av riksdagens bifall, och av Unionens centrala exekutiva kommitté.

Ratifikationshandlingarna till av-

ment shall be exchanged at Stockholm, within 8 weeks from the day of the signature, and the Agreement shall enter into force on the day of the exchange of ratifications.

Done in duplicate at Stockholm, March 15th, 1924.

Eliel Löfgren.
(L. S.)

Val. Ossinsky.
(L. S.)

talet skola utväxlas i Stockholm inom åtta veckor från dagen för undertecknandet, och avtalet skall träda i kraft den dag, ratifikationshandlingarna utväxlas.

Upprättat i tvenne exemplar i Stockholm den 15 mars 1924.

Eliel Löfgren.
(L. S.)

Val. Ossinsky.
(L. S.)

I propositionen har jämväl upplysts dels att jämlikt av Kungl. Maj:t den 15 mars 1924 givet bemyndigande ministern för utrikesärendena bragt till ryska vederbörandes kännedom, att Kungl. Maj:t erkände regeringen för de Socialistiska Sovjetrepublikernas Union, dels att en deklaration mellan Sverige och Unionen angående ömsesidiga rättsanspråk blivit undertecknad. Deklarationen, vilken icke förelagts riksdagen till godkännande, är av följande lydelse:

(Autentisk text.)

Declaration respecting mutual claims.

The Royal Swedish Government and the Government of the Union of Socialist Soviet Republics declare that either party maintains all its own claims and those of its nationals and corporations against the other party in respect of property or rights or in respect of obligations of the existing or former governments of either party. Neither the Royal Swedish Government nor the Government of the Union of Socialist Soviet Republics do renounce any of their claims for the payment of compensation or restitution of property; the said claims shall not be subjected — under all other equal

(Översättning.)

Deklaration angående ömsesidiga rättsanspråk.

Kungl. Svenska Regeringen och Regeringen för de Socialistiska Sovjetrepublikernas Union förklara, att vardera parten vidhåller alla sina egna och sina medborgares (fysiska och juridiska personer) rättsanspråk gentemot den andra parten i fråga om egendom eller rättigheter eller i fråga om vardera partens nuvarande eller föregående regeringars förpliktelser. Varken Kungl. Svenska Regeringen eller Regeringen för de Socialistiska Sovjetrepublikernas Union avstår från något sitt anspråk på erhållande av ersättning eller restitution av egendom. Sagda anspråk skola icke — under i övrigt

conditions — to a less favorable treatment than the corresponding claims of any third country or its nationals.

Signed without reserve for ratification. Stockholm March , 1924.

fullt lika förhållanden — underkastas en mindre gynnsam behandling än motsvarande anspråk från vilken som helst tredje stat eller dess medborgare.

Undertecknad utan förbehåll för ratifikation. Stockholm den mars 1924.

På sätt i propositionen erinrats, har frågan om återknytande av de normala förbindelserna med Ryssland, efter de omvälvningar som där försiggått, länge varit föremål för de svenska statsmakternas uppmärksamhet. Det har därvid framstått såsom önskvärt, att de avbrutna förbindelserna bleve till båda ländernas ömsesidiga åtnädd återupptagna. Men på grund av särskilda omständigheter hava skilda meningar yppats beträffande möjligheten att på lämpligt sätt traktatmässigt ordna ländernas mellanhavanden.

Så var särskilt förhållandet vid 1922 års riksdag, då Kungl. Maj:t hemställde om riksdagens godkännande av ett med Ryssland slutet preliminärt handelsavtal. Förslaget vann inom riksdagen stark anslutning, men båda kamrarna biföllo likväl särskilda utskottets hemställan, att propositionen icke måtte av riksdagen bifallas. I den skrivelse, vari riksdagen för Kungl. Maj:t tillkännagav sitt sålunda fattade beslut, gavs uttryck bl. a. åt den uppfattningen, att de fördelar för Sverige och de svenskryska handelsförbindelserna, som av avtalet kunde förväntas, ej vore av den art, att betänkligheterna mot de politiska medgivanden, förslaget innefattade, därav kunde undanröjas. Riksdagen ansåg nämligen möjligheterna för den svenska industrien och för svenska affärsmän att upptaga det avbrutna arbetet i Ryssland och förbindelserna med detta land i dåvarande läge mycket begränsade. Med styrka framhölls därjämte, att avtalet icke kunde anses främja en skäligen uppgörelse av de ersättningsanspråk, vilka uppkommit som en följd av de revolutionära rörelserna i Ryssland och särskilt genom den ryska styrelsens ingripande i fråga om svenska medborgares egendom och förvärvsmöjligheter. Under erinran om den då förestående konferensen i Haag, vid vilken skadeståndsspörsmålen och därmed sammanhängande principfrågor skulle bliva föremål för internationell behandling, betonades, att berörda spørsmål borde ses i samband med motsvarande anspråk från andra länder, och att Sverige ej borde sluta ett avtal med Ryssland, som skulle i sin mån kunna försvaga ett gemensamt uppträdande på den europeiska rättsordningens grund vid försöket att trots motsatserna mellan allmän europeisk och rysk rättsuppfattning röja mark för en fruktbar ekonomisk samverkan med Ryssland.

*Utskottets
yttrande.*

Då riksdagen ånyo har att taga ståndpunkt till frågan om en överenskommelse mellan Sverige och Sovjetryssland, torde anledning ej förefinnas att ingå på en prövning av spørsmålet, huruvida det föreliggande avtalet må anses ur svensk synpunkt mera eller mindre fördelaktigt än det, som 1922 var under övertvägande, eller den uppgörelse, som eljest kan antagas tidigare än nu hava kunnat ernås. Utskottet har ansett sig hava att, utan dylika jämförelser, allenast bedöma frågan, huruvida det framlagda avtalet bör med hänsyn till nu rådande förhållanden tillstyrkas.

Frågan torde nu befinna sig i ett annat läge, än då den senast var föremål för riksdagens övertvägande, och måste således till väsentlig del bedömas ur andra synpunkter än dem, som vid nämnda tillfälle gjorde sig gällande.

I Ryssland synes nämligen en inre utveckling hava ägt rum, som ansetts berättiga till ett något gynnsammare omdöme om möjligheten att återknyta de ekonomiska förbindelserna med detta land. Vidare har den internationella situationen förändrats sålunda, att tanken på en samfälld uppgörelse angående fordringsanspråken å Ryssland för närvarande torde få anses hava uppgivits. Riksdagen har jämväl att taga hänsyn till den omständigheten, att Kungl. Maj:t funnit sig kunna skrida till ett erkännande av Ryssland de jure. Uppenbart är, på sätt i propositionen erinrats, att, då sålunda normala förbindelser återupptagits mellan länderna, en överenskommelse dem emellan i viktiga hänseenden kan gestaltas annorlunda än då fråga var om en provisorisk överenskommelse utan erkännande de jure.

Även under dessa förändrade förhållanden kvarstå starka betänkligheter med hänsyn därtill, att det föreliggande avtalet icke innefattar lösning av frågan om svenska statens och svenska medborgares fordringsanspråk; dessa anspråk hava endast så till vida vunnit beaktande, att i här ovan intagna deklaration förbehåll gjorts för desamma. Med hänsyn till styrkan av ifrågavarande rättskrav hade man enligt utskottets mening med skäl kunnat förvänta, att i samband med erkännandet de jure en tillfredsställande reglering av nämnda fordringar skulle åvägabragts. Å andra sidan kan konstateras, att enligt nyss nämnda deklaration svenska anspråk förklarats icke skola — under i övrigt fullt lika förhållanden — underkastas en mindre gynnsam behandling än motsvarande anspråk från vilken som helst tredje stat eller dess medborgare och sålunda icke komma i sämre ställning än på lika rättsgrund stödda anspråk från annan nation. Deklarationen synes sålunda erbjuda en basis för fortsatt hävdande av de svenska rättskrav, vid vilka riksdagen år 1922 fäste och alltjämt läser fästa synnerligt avseende. Det torde kunna förväntas, att regeringen alltfört med synnerlig uppmärksamhet följer hithörande spørsmål, vilkas lösning på ett tillfredsställande sätt enligt utskottets mening är en ofrånkomlig förutsättning för åstadkommande av verkligt goda och förtroendefulla förbindelser mellan länderna.

Utskottet anser vid detta förhållande den omständigheten, att frågan

om de svenska fordringsanspråken ännu ej funnit sin definitiva lösning, icke utgöra tillräcklig grund för avstyrkande av samtycke från riksdagens sida till det avslutade handelsavtalet.

Då utskottet i övrigt tagit nämnda avtal under övervägande, har utskottet i första rummet haft att bedöma de möjligheter, som detsamma, sett mot bakgrunden av nu rådande förhållanden i Ryssland, kan antagas öppna för återupptagande av de ekonomiska förbindelserna mellan länderna. Det hinder för ett framgångsrikt ekonomiskt arbete, som skapats genom det i Ryssland tillämpade konfiskations- och rekvisitionsförfarandet, har beklagligtvis icke blivit undanröjt. Emellertid är en ordning för nämnda ingripanden lagfäst; och enligt avtalet må nu och framdeles konfiskation eller rekvisition av svensk egendom i Ryssland ej ske utan full ersättning och annorledes än i överensstämmelse med antydda rättsregler. (Med hänsyn till den synnerliga betydelse, som sálunda tillkommer dessa rättsregler i avseende å svenska medborgares rätt, har utskottet såsom bilaga vid utlåtandet fogat en svensk översättning av bestämmelserna i fråga, som verkställts inom handelsdepartementet och ställts till utskottets förfogande).

Sveriges ekonomiska förbindelser med Ryssland gynnas jämväl därigenom, att vårt land i åtskilliga viktiga hänseenden tillförsäkrats behandling såsom mest gynnad nation. Beklagligtvis inskränkes värdet av detta medgivande av ett i art. VIII intaget förbehåll, som på vissa punkter utesluter Sverige från anspråk på sådana rättigheter, förmåner och lättnader, som medgivits eller komma att medgivas uteslutande de länder, vilka erkänt unionens regering de jure före den 15 februari 1924. Om emellertid någon annan makt framdeles i nämnda avseenden utverkar enahanda rättigheter, förmåner och lättnader, blir därigenom verkan av nämnda förbehåll neutraliserad.

På flera andra punkter har utskottet funnit anledning till det omdömet, att överenskommelsen icke fullt ut tillgodoser de önskemål, som från svensk sida böra göra sig gällande. Å andra sidan synes avtalet icke innehålla stadganden, som ur synpunkten av Sveriges intressen och värdighet ej kunna anses antagliga.

Då nu utskottet hyser den uppfattningen, att, oavsett vad som må kunna antagas beträffande de fördelar, som för vårt land stå att hämta ur ett återknytande av handelsförbindelserna, det i varje fall i närvarande situation är lämpligt, att, liksom vissa andra länder redan i en eller annan form träffat överenskommelser med Ryssland, även Sverige genom det föreslagna avtalet samt genom erkännandet de jure och deklARATIONEN om fordringsanspråken inträder i såvitt möjligt normala förbindelser med detta land, har utskottet funnit sig böra tillstyrka riksdagen att för sin del godkänna det framlagda avtalet.

På nu anförda skäl får utskottet hemställa,

att förevarande kungl. proposition måtte av riksdagen
bifallas.

Stockholm den 28 april 1924.

På konstitutionsutskottets vägnar:

VIKTOR LARSSON.

Närvarande: herrar Larsson i Västerås, von Geijer, K. J. Ekman*, Thulin, Reuterskiöld*, Dahl, Lyberg, N. S. Norling*, Larsén, A. W. Johansson, Johan Bergman, Sävström, Jansson i Edsbäcken, Engberg, Borg, K. A. Westman, Sehlin, Pehrsson i Göteborg, Fast och Björkman i Norrköping.

---

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Bilaga.**R. S. F. S. R:s CIVILLAG.****Sakrätt.****1. Äganderätt.**

§ 69. Rekvisition av egendom från ägare må äga rum endast i den ordning, som fastställts enligt dekretet om rekvisition och konfiskation av enskildas och sammanslutningars egendom, med ersättning till ägare enligt medelmarknadspriset vid den tidpunkt, då denne avhändes egendomen (se bil. 4).

§ 70. Konfiskation av egendom från ägare må äga rum endast som straffåtgärd i de fall och i den ordning, som i lag fastställts (se bil. 4).

Bilaga 4 (till §§ 69—70).**A. Utdrag ur folkkommissariernas råds dekret.****Om rekvisition och konfiskation av enskildas och sammanslutningars egendom.**

För att bringa gällande förordningar och dekret om rekvisition och konfiskation i överensstämmelse med den nya ekonomiska politiken har folkkommissariernas råd med upphävande av dekretet den 16 april 1920 (F. S. 1920 nr 29 : 143), justitiefolkkommissariatets instruktion (F. S. 1920 nr 65 : 288), folkkommissariernas råds förordning den 25 juli 1920 (»Isvestija» den 25 juli 1920 nr 163), §§ 1—11, 25, 46—51 av dekretet den 3 januari 1921 (F. S. 1921 nr 5 : 37) förordnat:

§ 1. Egendom må icke rekvireras eller konfiskeras i annan ordning än den, som fastställts enligt detta dekret.

§ 2. Rekvisition är ett av statsnödvändighet betingat och av staten tvångsvis verkställt varaktigt eller tillfälligt avhändande mot ersättning av egendom i enskildas eller sammanslutningars ägo.

§ 3. Rekvisition av föremål, andra än de i § 11 uppräknade, må äga rum endast i undantagsfall samt endast på grund av arbets- och försvarsrådets förordnande, vilket bringas i verkställighet av vederbörande guvernements exekutivkommitté genom dess administrativa avdelning.

§ 4. Ersättningsbeloppet för enligt § 3 rekvirerad egendom fastställs av guvernementets priskommitté — bestående av ombud för guvernementets finansavdelning, folkhushållningsråd, livsmedelskommitté, arbetare- och bondekontroll samt förvaltningsavdelning — enligt medelmarknadspriset vid den tidpunkt, då egendomen avhänts ägare.

A n m. 1. Betalning utanordnas av guvernementets exekutivkommitté senast en månad efter dagen för det faktiska avhändandet.

A n m. 2. Efter ägares medgivande må betalning äga rum in natura i stället för med penningar.

§ 5. Konfiskation är ett av staten verkställt, tvångsvis avhändande av egendom utan ersättning, tillämpat som straffåtgärd på grund av utslag, avkunnat av folkdomstolarna, revolutionstribunalen eller de utomordentliga kommissionerna i mål, vilka dessa tillerkänts rätt att avdöma, ävensom på grund av förvaltningsmyndigheternas förordnande i de fall, som angivas i detta dekret.

A n m. När konfiskation, tillämpad som straffåtgärd, företages, skall den myndighet, som verkställer konfiskationen, låta ägaren av den konfiskerade egendomen samt medlemmarna av dennes familj behålla hushållsföremål, verktyg för hantverk eller hemslöjd, därest dessa tjäna som existensmedel och icke utgöra medel för exploaterande av annans arbetskraft, ävensom livsmedel, erforderliga för den dömdes samt dennes familjs behov under minst sex månader.

§ 6. Egendom, tillhörande företag, som erhållit koncession, må kunna rekvireras eller konfiskeras endast i de fall och i den ordning, som fastställts enligt koncessionsavtalet.

§ 7. Vid verkställandet av rekvisition eller konfiskation skall alltid upprättas protokoll, innehållande uppgift om:

1. de lagliga grunder, enligt vilka rekvisitionen eller konfiskationen verkställts;
2. den persons tjänsteställning, förnamn och familjenamn, som verkställer rekvisitionen eller konfiskationen samt dennes fullmakt;
3. ägarens förnamn, familjenamn, bostad samt den plats, varest egendomen finnes;
4. i vems vård egendomen lämnats;
5. utförlig och tydlig förteckning över egendomen med angivande av vikt, mått och förpackning.

Protokollet skall undertecknas av tjänsteförrättaren, ägaren eller innehavaren samt två ojäviga vittnen. En avskrift av protokollet skall senast efter 3 dagar lämnas ägaren.

§ 8. Upptäckes egendom, som undanhållits rekvisition eller är underkastad konfiskation på grund av detta dekret, skall den av milisen tills vidare beläggas med kvarstad.

§ 9. När egendom, som är underkastad rekvisition eller konfiskation, belägges med kvarstad, skall protokoll däröver upprättas i den ordning, som angives i § 7 av detta dekret. Protokollet skall omedelbart tillställas vederbörande judiciella eller administrativa myndighet, som inom 3 veckor skall meddela ägaren sitt beslut om egendomens rekvisition, konfiskation eller frigivande.

§ 10. Nedannämnda föremål äro, därest vederbörligt tillstånd till innehav saknas, underkastade tvångsvis överlämnande till staten utan ersättning. Upptäckas sådana föremål, skola de konfiskeras, varjämte innehavaren skall åläggas kriminellt ansvar. Dessa föremål äro: a) skjutvapen, explosiva ämnen, krigsmateriel, flygmaskiner; b) telegrafapparater samt apparater för trådlös telegrafi; c) annullerade värdehandlingar.

A n m. Personer, som inom av vederbörande myndighet fastställd tid frivilligt avlämna i denna paragraf angivna föremål, skola vara befriade från kriminellt ansvar.

§ 13. Konfiskerade livsmedel, viktigare förnödenheter samt jordbruksalster skola avlämnas till socialförsörjningens naturafond enligt § 6 av folkkommissariernas råds dekret den 14 maj 1921 (F. S. 1921 nr 48:236).

Föremål, icke hänförliga till § 6 av nämnda dekret, skola i vanlig ordning ställas till de myndigheters förfogande, som använda föremål av denna art.

§ 14. I avvaktan på ändrade bestämmelser rörande rekvisitioner, som verkställas av militära och sjömilitära myndigheter, förbliva §§ 31—45 av dekretet den 3 januari 1921 samt till detsamma hörande instruktionen av samma dag i kraft.

§ 15. Underkastade konfiskation av tullmyndigheterna äro:

a) föremål, som föras över gränsen utan att passera tullbevakningsplatserna;

b) varor, penningar, föremål och värdesaker av alla slag, import- eller exportförbudna, som undandragits tullkontrollen genom list eller vid postförsändelser genom falsk deklaration;

c) varor och föremål av alla slag, av vilka import eller export visserligen är tillåten, men vilka undandragits tullkontrollen i syfte att undgå betalning av tullavgifterna;

d) i § 10 av detta dekret angivna föremål, som utföras till utlandet utan vederbörligt tillstånd;

e) handlingar, som kunna skada R. S. F. S. R. i politiskt eller ekonomiskt hänseende;

f) antikviteter eller konstföremål, som utföras till utlandet utan tillstånd av folkkommissariatet för folkupplysning.

A n m. En förteckning över import- och exportförbudna föremål samt bestämmelser om den ordning, i vilken konfiskation enligt denna paragraf må ske, ävensom om ordningen för återutförelse eller rekvisition av genom tullen införda föremål samt om den ordning och den omfattning, i vilken efterforskande av kontraband må ske, skola utarbetas av folkkommissariatet för utrikeshandeln tillsammans med folkkommissariatet för utrikesärenden och finanskommissariatet samt stadfästas av folkkommissariernas råd. I avvaktan på utfärdandet av nämnda bestämmelser skola §§ 12, 24, och 26—30 av dekretet om rekvisition och konfiskation den 3 januari 1921 förbliva i kraft.

§ 16. Penningar och föremål, som sändas med kringgående av gällande postbestämmelser, skola, därest de upptäckas i postförsändelserna, konfiskeras av post- och telegrafkommissariatets tjänstemän.

§ 17. Tjänstförrättare, som överträda bestämmelserna i detta dekret, skola vara underkastade ansvar inför domstol. Oberoende härav äger den, som lidit förlust på grund av olaglig rekvisition eller konfiskation, rätt att fordra återställande av den honom med orätt avhända egendomen eller skadeersättning genom stämning till folkdomstolen av den myndighet, vars ombud verkställt den olagliga konfiskationen eller rekvisitionen.

Undertecknat: Ordföranden i folkkommissariernas råd

V. Uljanov (Lenin)

Expeditionschefen hos folkkommissariernas råd:

N. Gorbunov

Sekreterare: **L. Fotijeva**

17 okt. 1921. Publicerat i »Ivestija» nr 240 den 26 okt. 1921 och i F. S. 1921 nr 70: 564.

B. Utdrag ur folkkommissariernas råds dekret.**Om rekvisition och konfiskation.**

§ 12. Upptäckt av varor, penningar och föremål av olika slag, som äro underkastade konfiskation, kan ske antingen inom tulldistriktet, när ifrågavarande varor, pengar och föremål föras genom tullstationen, eller utanför tulldistriktet, när varorna, pengarna eller föremålen i hemlighet föras förbi tullstationen.

§ 13. För upptäckandet av kontrabandsvaror, som i hemlighet införas från utlandet, eller som äro avsedda att i hemlighet utföras till utlandet, skola tulltjänstemännen äga rätt att inom ett distrikt, sträckande sig till 7 verst från gränsen, verkställa visitation och beslag i alla fall, då misstanke föreligger om undangömmande av kontrabandsvara. Utanför gränserna för detta distrikt äga tulltjänstemännen rätt till visitation och beslag endast i samverkan med kriminal- eller allmän milis enligt allmänna grunder.

§ 14. Alla av tulltjänstemännen eller andra personer utanför tulldistriktet beslagtagna kontrabandsvaror skola jämte de personer, som medfört dessa, överlämnas till närmaste tullstation, sedan å den plats, varest varorna beslagtagits, ett protokoll upprättats, innehållande följande uppgifter: tid och plats för protokollets upprättande, av vem, när och varest överträdelsen av dekreten om utrikeshandelns nationalisering eller andra dekret och förordningar upptäcktes, vari överträdelsen består (smuggling av varor eller försök därtill), varuinnehavarens förnamn och familjenamn, samt vittnena till överträdelsen, beskrivning av varje varukolli, märken, sigill, varuvikt ävensom varuinnehavarens uppgift om, huruvida varorna tillhöra honom eller någon annan ävensom alla av vittnena eller varuinnehavarna lämnade uppgifter.

§ 15. Så snart varorna överlämnats till tullstationen, skola de omedelbart noggrant undersökas i närvaro av beslagtagaren, samt av den smugglande, varjämte en förteckning skall uppgöras över varorna.

§ 16. Upptäckas föremål, värdesaker och penningar, som icke undangömts vid tullkontrollen men vilkas innehavande icke är tillåtet inom Ryssland (§§ 1, 2 och 3 av denna förordning), skola dessa saker frantagas innehavaren samt med dem förfaras enligt §§ 4, 5 och 6 av denna förordning.

§ 17. Värderingen av de beslagtagna varorna verkställas av tullmyndigheterna samtidigt med undersökningen, och i händelse tvekan skulle uppstå om varornas värde eller värderingen av dessa skulle bestridas av dem, som medfört varorna eller av dessas ägare, skola värderingsmän tillkallas att deltaga i värderingen.

§ 18. Mål angående smuggling skola avgöras av administrativ myndighet eller av domstol.

§ 19. I administrativ ordning, d. v. s. omedelbart av tullmyndigheterna, avgöras mål om smuggling, ifall förutom konfiskation av varorna påyrkas endast böter till ett belopp, motsvarande högst varornas dubbla värde.

§ 20. Inför domstol avgöras mål om smuggling i följande fall: 1) då förutom konfiskation av varorna och böter fråga är om häktning och berövande av friheten; 2) då i mål, som avgjorts i administrativ ordning, den åtalade icke inom en vecka förklarar sig nöjd med tullmyndighetens beslut.

§ 21. När ett mål om smuggling avgöres i administrativ ordning, skall

tullmyndighetens beslut i detta mål meddelas de tilltalade med angivande av tid och ordning för besvär över beslutet (§ 26).

§ 22. I händelse varorna beslagttagits, men icke den, som medfört dem, anhållits, skall en avskrift av tullmyndighetens beslut uppsättas å dennes dörr, och därest inom en vecka besvär icke inkommer över olagligt beslag, anses tullmyndighetens beslut ha trätt i kraft och icke kunna överklagas.

§ 23. Beslagtagna varor i mål, som överlämnats till domstolarna (utom de i § 16 angivna fallen) kvarbliva i tullmyndighetens förvar och överlämnas till domstolen på dennas begäran vid målets prövning, varefter de återställas till tullmyndigheten för verkställande av domstolens beslut.

§ 24. Till tullmyndigheten överlämnade varor, som äro underkastade snar förskämning, skola omedelbart efter undersökning, upptecknande och värdering och sedan de av tullmyndigheten förklarats vara kontraband, ställas till statens förfogande. Andra beslagtagna varor skola ställas till statens förfogande först sedan tullmyndighetens eller folkdomstolens beslut om varornas konfiskation vunnit laga kraft.

§ 26. Tullmyndigheternas beslut i mål, som avgjorts i administrativ ordning, kunna överklagas hos generaltullstyrelsen genom tullmyndigheternas förmedling inom en månad från den dag, då beslutet avkunnades.

Anm. Har icke den anhållits, som medfört den beslagtagna varan, skall besvärstiden fastställas i enlighet med § 22.

§ 27. Tullmyndighetens beslut kunna ändras i högre instans endast i det fall, att besluten strida mot gällande lagbestämmelser.

§ 28. Besvär skola tillställas generaltullstyrelsen inom sju dagar från dagen för deras ingivande till tullmyndigheten och avgöras av styrelsen inom två dagar från dagen för besvärens mottagande. Generaltullstyrelsens beslut skall meddelas de intresserade personerna genom den tullmyndighet, till vilken besvären ingivits.

§ 29. Över tullmyndighetens beslut angående beslag av kontrabandsvaror i mål, som redan överlämnats till domstolarna, må besvär i administrativ ordning icke förekomma; besvär över dessa beslut skola riktas till vederbörande domstol.

§ 30. Generaltullstyrelsens beslut äro slutgiltiga och kunna icke överklagas.

Om de militära och sjömilitära myndigheternas rätt till rekvisition samt den ordning i vilken sådan rekvisition må ske.

§ 31. Rekvisition må ske:

1) under mobiliseringstiden genom förordnande av de civila myndigheterna enligt av de militära kretskommissariaten förut utarbetad plan;

2) under krigstid;

a) inom R. S. F. S. R:s område å platser, underställda frontens eller en särskild armés revolutionära krigsråd, inom fientligt område, som besatts med krigets rätt, ävensom inom neutrala staters område, när detta är besatt av fienden, genom förordnande av de militära myndigheterna;

b) å alla andra platser inom R. S. F. S. R. genom de civila myndigheterna.

§ 32. Med begäran om rekvisition skola de militära myndigheterna vända sig:

a) vad angår föremål, som falla inom livsmedelsfolkkommissariatets och högsta folkhushållningsrådets förvaltning, till dessa myndigheters lokala avdelningar;

b) vad angår föremål av alla andra slag till den lokala exekutivkommitténs presidium.

§ 33. Det är förbjudet för militärpersoner att självständigt företaga rekvisitioner.

§ 34. Vid verkställandet av rekvisitioner skola de militära myndigheterna lämna de civila erforderligt bistånd medelst fordon, arbetsmanskap etc.

§ 35. Alla rekvirerade föremål överlämnas till armén mot sådana bevis, som fastställts för utbekommande av förnödenheter från militärförvaltningens förråd.

§ 36. Vid uppgörelse om betalning till ortsbefolkningen lämnas av de militära myndigheterna inga kvitton till de civila.

§ 37. Om mottagandet av förnödenheter och varor från de civila myndigheterna skall anteckning göras vid varornas ankomst och avräkning ske i vanlig ordning.

§ 38. I områden underställda frontens eller en särskild armés revolutionära krigsråd är det icke tillåtet för de militära myndigheterna att verkställa rekvisitioner utan förordnande eller stadfästelse av en blandad kommitté, bestående av en ordförande, utnämnd av arbets- och försvarsrådets utomordentliga ombud för frontens eller arméns proviantering, samt av ombud från frontens eller arméns kretskommitté för proviantering, frontens eller arméns revolutionära krigsråd samt den lokala exekutivkommittén.

§ 39. Finnes på platsen ingen avdelning av den blandade kommittén eller är förbindelsen med denna försvårad, skall för de militära myndigheterna vara tillåtet att självständigt verkställa rekvisition, varom den lokala blandade kommittén genast skall underrättas.

§ 40. Rätt att bestämma om rekvisition, som omförmäles i § 39, äga högre militärbefälhavare från och med divisionsbefälhavare.

§ 41. Oberoende härav skall varje militärbefälhavare, även för mindre avdelningar eller patruller, samt avdelning, som förlorat förbindelsen med de övriga trupperna och opererar på egen hand, i händelse av omöjlighet att på annat sätt anskaffa för avdelningen nödvändig proviant, när det är omöjligt att i rätt tid utverka tillstånd, vara skyldig att tillgripa rekvisition. Om orsaken till och omfattningen av rekvisitionen skola de ifrågasvarande befälhavarna underrätta snarast möjligt.

§ 42. Vid verkställandet av allt slags rekvisition, såväl inom distrikt, som äro underställda de militära kretskommissariaten som i sådana, som äro underställda frontens eller de särskilda arméernas revolutionära krigsråd, skola de militära myndigheterna strängt sörja för att den arbetande befolkningens rättigheter och egendomsintressen skyddas.

§ 43. Rekvisition inom fiendens operationsområde skall verkställas med iakttagande av ovan angivna villkor, men under betäckning av militär, varjämte i detta fall en särskild person skall utses, under vilken skola lyda såväl befälhavaren för betäckningstruppen som den person, som skall företaga rekvisitionen.

§ 44. Befälhavaren för betäckningstruppen mottager anvisningar av den för rekvisitionen särskilt utsedde personen angående det område, var-est rekvisition skall äga rum, om tiden för dess igångsättande, underrättel-

ser om fienden, om huru rekvisitionen — sedan den börjat verkställas — skrider framåt. I sin tur skall befälhavaren för betäckningstruppen underrätta den särskilt utsedde personen om de faror, som kunna hota den rekvirerande avdelningen.

§ 45. Befälhavaren för betäckningstruppen bär ansvaret för den rekvirerande avdelningens säkerhet såväl under rekvisitionen verkställande som under vägen till det för rekvisitionen avsedda området och tillbaka därifrån.

Publicerat i F. S. 1921 nr 5: 37.

C. Instruktion angående tillämpningen av förordningen om de militära och sjömilitära förvaltningsmyndigheternas rätt att verkställa rekvisition samt om ordningen därvid.

§ 1. För verkställandet av rekvisition skall utses ett tillräckligt antal personer, arbetsmanskap, tolkar, ifall så erfordras, fordon för forslande av det rekvirerade, varjämte skall tillkallas ett ombud för arbetare- och bondeinspektionen.

§ 2. Den person, som beslutat rekvisitionen, anger:

- a) området för rekvisitionen;
- b) kvantiteten och slagen av de föremål, som skola rekvireras, samt den kvantitet, som befolkningen skall tillåtas behålla;
- c) tiden för rekvisitionen;
- d) betalningssättet (kontant eller genom kvitton);
- e) de platser, varest det rekvirerade skall avlämnas.

§ 3. Ifall rekvisition är nödvändig på skilda platser, skall den, efter den rekvirerande personens avgörande, kunna verkställas:

- a) samtidigt, i vilket fall de olika avdelningar skola utses under befäl av ansvariga personer på de särskilda rekvisitionsplatserna, varvid bestämt skall anges den ordning, i vilken rekvisitionen skall verkställas, kvantiteten av de föremål, som skola vara underkastade rekvisition etc. enligt § 2;
- b) successivt från en plats till en annan, varvid från varje plats uttages motsvarande del av de erforderliga förnödenheterna.

§ 4. Gången av rekvisitionsarbetet är densamma vid successiv och samtidig rekvisition.

§ 5. Rekvisition av de militära myndigheterna verkställas:

a) genom förmedling av de lokala förvaltningsmyndigheterna, varvid rekvisitionsbördan fördelas på invånarna, med avlämnande på de fastställda platserna utan medverkan av trupperna eller med deras medverkan, ifall de civila myndigheterna begära detta;

b) av trupperna själva med deltagande eller utan deltagande av de civila lokala myndigheterna;

c) genom att ålägga inkvarteringsvärdarna förplägnadsskyldighet.

§ 6. Person, som verkställer rekvisition, måste vända sig till i § 5 angivna myndigheter, av vilka han äger begära, att de på bestämd tid, till bestämd plats skola avlämna en bestämd kvantitet, varvid skall anges det sätt, varpå rekvisitionen skall betalas (vid fastställandet av den kvantitet, som skall rekvireras, böra på platsen brukliga mått och vikt användas).

§ 7. Finnas inga lokala myndigheter, skall den, som verkställer rekvi-

sitionen med ovannämnda begäran vända sig till invånarna på platsen. En del av dessa kan kvarhållas som gisslan, så länge rekvisitionen pågår.

§ 8. Ifall från befolkningens sida motstånd göres mot rekvisitionen, då skall den person, som verkställer densamma, insamla det rekvirerade genom trupperna, med arbetsmanskap gå omkring till magasin, lagerlokaler, handelsföretag, hus, lägenheter, samt i närvaro av några invånare på platsen, med tvång medförda som vittnen, uttaga det rekvirerade.

§ 9. Vid all rekvisition är det nödvändigt att noggrant tillse, att de personer, som utsetts att verkställa rekvisitionen, icke uttaga en större kvantitet än som bestämts, icke ändamålslost förstöra saker och livsmedel samt i allmänhet noggrant följa denna instruktion.

§ 10. Vid rekvisition av livsmedel och foder skola de personer, som verkställa sådan, äga rätt att utbyta det ena varuslaget mot det andra, beroende av de förråd, som finnas inom området för rekvisitionen, enligt den utbytstabell, som fastställts genom förordningen om livsmedel för truppen under krigstid.

§ 11. Sedan rekvisitionen avslutats, skola pengarna eller kvittona utlämnas till ombud för de civila myndigheterna eller till ombud för befolkningen, varvid i händelse av betalning medelst pengar ett kvitto på platsens språk skall lämnas av de personer, vilka erhållit betalning medelst pengar.

§ 12. Det rekvirerade skall avlämnas till för detta ändamål angivna platser, lagerlokaler eller magasin efter vikt, mått eller antal, enligt den förteckning, som upprättats av den person, som verkställt rekvisitionen, eller enligt rekvisitionsboken; vid mottagandet av sakerna eller av livsmedlen erhåller den person, som verkställt rekvisitionen kvitto av den, som mottagit det rekvirerade.

13 §. Den som verkställt rekvisitionen, skall noggrant underrätta den befälhavare, som beslutat densamma, om den rekvirerade kvantiteten, om de olika slagen, om anledningen till, varför livsmedel eller foder av visst slag utbytts mot annat, i vilken ordning rekvisitionen verkstälts, vilken ståndpunkt befolkning och myndigheterna intagit till rekvisitionen, huruvida man behövt tillgripa påtryckningsåtgärder och vilka. Samtidigt skall en avskrift av underrättelsen sändas till arbetare- och bondekontrollens fältavdelning.

§ 14. Person eller avdelning, som verkställt rekvisitionen, skall utom underrättelse enligt § 13 avlägga räkenskap inför arbetare- och bondeinspektionen för allt vad som rekvirerats, varvid samtidigt måste angivas, varest anteckning gjorts om ankomsten av de av befolkningen mottagna livsmedlen.

Undertecknat: Ordföranden i folkkommisariernas råd

V. Uljanov (Lenin).

Expeditionschefen hos folkkommisariernas råd:

N. Gorbunov.

Sekreterare:

L. Fotijeva.

3 jan. 1921.

Publicerat i F. S. 1921 nr 5: 37.

D. Dekret av folkkommissariernas råd.

Om konfiskation och rekvisition av enskilda personers egendom å platser, som befriats från fienden.

Folkkommissariernas råd har beslutat:

§ 1. Egendom, tillhörande personer, bosatta i R. S. F. S. R. å platser, vilka under en tid varit besatta av fienden eller av kontrarevolutionära trupper, och vilka personer frivilligt följde motståndaren vid dennes avtåg, skall vara underkastad konfiskation.

A n m. Egendom, tillhörande kvarblivna medlemmar av den bortdragnes familj, vilka bott tillsammans med denne, konfiskeras icke.

§ 2. Förordnande om konfiskation av i § 1 angiven egendom skall ges av de lokala exekutivkommittéerna eller revolutionära guvernements-, stads- eller kretskommittéerna, varvid i varje särskilt fall skall upprättas ett särskilt protokoll med tydligt angivande av:

- 1) de formella grunderna för konfiskationen, och
- 2) den konfiskerade egendomen.

Till de intresserade personerna skall på begäran lämnas avskrift av detta protokoll.

A n m. Förordnande om konfiskation, utfärdat av städernas eller kretsarnas revolutions- eller exekutivkommittéer, skall i varje särskilt fall stadfästas av guvernementens revolutionskommittéer eller guvernementens exekutivkommittéers presidier.

§ 3. Konfiskerad lös egendom överlämnas till de myndigheter, som förvalta herrelös egendom.

§ 4. Egendom, tillhörande personer, som med våld eller tvångsvis medförts från i § 1 angivna platser på grund av sitt yrke eller anställning hos stat eller kommun, skall icke konfiskeras.

§ 5. Personer, som medförts med våld eller tvångsvis (§ 4) skola vid återvändandet till deras ständiga hemvist eller föregående tjänst äga rätt att inge ansökan om återställandet av egendom, som med orätt konfiskerats hos dem.

A n m. Sådan ansökan om återställande kan inges även i det fall, att konfiskation ägde rum före utgivandet av denna förordning.

§ 6. Ärenden angående återställande av med orätt konfiskerad egendom skola granskas av guvernementets revolutionskommitté eller exekutivkommitténs presidium.

§ 7. Har ett sådant ärende avgjorts till förmån för den, som lidit förlust, måste den konfiskerade egendomen återställas till den sistnämnde in natura, och i det fall, att egendomen fördelats av rådsmyndigheterna före utgivandet av denna förordning, skall motsvarande ersättning lämnas.

§ 8. Denna förordning träder i kraft den 20 sept. 1920.

Undertecknat: Ordföranden i folkkommissariernas råd:

V. Uljanov (Lenin).

Expeditionschefen hos folkkommissariernas råd:

N. Gorbunov.

Sekreterare: L. Fotijeva.

28 mars 1921.

Publicerat i F. S. 1921 nr 21: 184.

E. Dekret av folkkommissariernas råd.

Om! konfiskation av all lös egendom, tillhörande borgare, som flytt från republikens område eller hittills hållit sig undan.

Folkkommissariernas råd har till fullständigande av folkkommissariernas råds dekret om herrelös egendom (F. S. 1920 nr 87: 442) beslutat:

§ 1. Förklara R. S. F. S. R. ha äganderätt till all lös egendom, tillhörande borgare, som flytt från republikens område eller hittills hållit sig undan, vari än denna egendom må bestå och varest den än må finnas.

§ 2. Av denna egendom skola alla konstföremål och antikviteter, som ha särskilt konstnärligt eller historiskt värde, överlämnas till muséer, universitet och andra folkupplysningsinstitutioner genom förordnande av folkkommissariatet för folkupplysning; all övrig egendom, som tillhört sådana borgare, skall förenas med republikens varufond och ställas till folkkommissariatets för utrikeshandeln eller vederbörande andra folkkommissariats förfogande.

§ 3. Folkkommissariatet för folkupplysning och utrikeshandel skola utfärda instruktion angående verkställandet av denna förordning.

Undertecknat: Ordföranden i folkkommissariernas råd:

V. Uljanov (Lenin).

Expeditionschefen hos folkkommissariernas råd:

N. Gorbunov.

Sekreterare: L. Fotijeja.

19 nov. 1920.

Publicerat i »Isvestija» nr 49 den 5 mars 1921 och i F. S. 1921 nr 18: 111.

F. Utdrag ur dekret av folkkommissariernas råd.

Om förbättring av socialförsörjningen för arbetare, bönder och röda soldaters familjer.

§ 6. I betraktande av den utomordentliga betydelsen av att bistå bonde- och arbetarebefolkningen samt av att säkerställa de röda soldaternas familjer skall en naturafond för socialförsörjning bildas, varför fastställles som regel, att av domstol eller i administrativ ordning konfiskerade livsmedel, viktigare förnödenheter, jordbruksalster ävensom herrelös egendom skola föras till denna naturafond. En förteckning över det slags föremål, som skola tilldelas socialförsörjningens naturafond, skall fastställas av en kommission på förslag av folkkommissariatet för socialförsörjning.

Undertecknat: Ordföranden i folkkommissariernas råd:

V. Uljanov (Lenin).

Expeditionschefen hos folkkommissariernas råd:

N. Gorbunov.

Sekreterare: L. Fotijeja.

14 maj 1921.

Publicerat i »Isvestija» nr 106 den 18 maj 1921 och F. S. 1921 nr 48: 236.

G. Dekret av folkkommissariernas råd.

Om ändring av folkkommissariernas råds dekret den 14 maj 1921 om förbättring av socialförsörjningen för arbetare, bönder och röda soldaters familjer.

Med ändring av § 6 (avd. III) av folkkommissariernas råds dekret den 4 maj 1921 om förbättring av socialförsörjningen för arbetare, bönder och röda soldaters familjer (F. S. 1921 nr 48:236) har folkkommissariernas råd beslutat:

Föremål, konfiskerade på grund av utav domstol eller i administrativ ordning meddelat beslut, ävensom i herrelös egendom ingående livsmedel, viktigare förnödenheter eller jordbruksalster, förenas med socialförsörjningens naturafond, varvid föremål för vilka accis icke erlagts, skola överlämnas till folkkommissariatet för socialförsörjning, sedan accisen genom dettas försorg betalats enligt den taxa, som gällde vid tidpunkten för överlämnandet.

Denna förordning skall icke vara tillämplig i händelse att livsmedelskatt indrives genom domstol eller i administrativ ordning.

Undertecknat: För ordföranden i folkkommissariernas råd:

A. Rykov.

För expeditionschefen hos folkkommissariernas råd:

V. Smoljaninov.

Sekreteraren hos folkkommissariernas råd: L. Fotijeva.

11 juli 1922.

Publicerat i F. S. 1922 nr 44: 544.

H. Dekret av folkkommissariernas råd.

Om belöningar för kvarhållande av kontrabandsvaror, samt realisation av egendom, som konfiskerats av tullmyndigheterna, och av herrelös egendom.

Med ändring av folkkommissariernas råds dekret den 3 jan. 1921 om rekvisition och konfiskation (F. S. 1921 nr 5: 37), dekretet den 17 okt. 1921 angående samma ämne (F. S. 1921 nr 70: 564), folkkommissariernas råds förordning den 14 maj 1921 om förbättring av socialförsörjningen för arbetare, bönder och röda soldaters familjer (F. S. 1921 nr 48:236), instruktionen den 11 juli 1921 om ordningen för överförande till socialförsörjningens naturafond av egendom, som konfiskerats av domstol eller i administrativ ordning samt av herrelös egendom (F. S. 1921 nr 53: 320) samt folkkommissariernas råds dekret den 21 nov. 1921 om premiering av kvarhållandet av kontraband (F. S. 1921 nr 76: 632) har folkkommissariernas råd beslutat:

§ 1. Alla föremål och varor, som kvarhållits av tullmyndigheterna och konfiskerats av domstol eller i administrativ ordning, skola säljas på auktion med undantag av ädla metaller, värdehandlingar och de andra varor, över vilka en förteckning inom en vecka skall utarbetas av finanskommissariatet i samråd med folkkommissariatet för utrikeshandeln.

§ 2. Penningmedel, som influtit vid försäljningen, skola fördelas på följande sätt: 70 procent efter avdrag därifrån av de belopp, som utgivits

för förslande av de konfiskerade varorna och för rättegångskostnaderna, skola som premie överlämnas till den, som kvarhållit kontrabandsvarorna, och återstående 30 procent antingen till folkkommissariatet för socialförsörjning, ifall de influtit vid försäljning av livsmedel, viktigare förnödenheter eller konsumtionsvaror, eller till statskassan för fördelning i vederbörlig ordning i övriga fall.

§ 3. Folkkommissariatet för utrikeshandeln erhåller i uppdrag att i samråd med folkkommissariatet för finanserna och folkkommissariatet för socialförsörjning inom en vecka utarbета en instruktion om försäljning på auktion av egendom, som konfiskerats av tullmyndigheterna, samt att förelägga folkkommissariernas råd denna instruktion till stadfästelse.

Undertecknat: För ordföranden i folkkommissariernas råd:

A. Rykov.

För expeditionschefen hos folkkommissariernas råd:

V. Smoljaninov.

Sekreterare: L. Fotijeva.

14 juli 1922.

Publicerat i »Isvestija» nr 166 den 27 juli 1922 och i F. S. 1922 nr 45: 554.

I. Utdrag ur dekret av allryska centrala exekutivkommittén och av folkkommissariernas råd.

Om ansvar för överträdande av dekretet om den enhetliga naturaskatten och om ordningen för anhängiggörande och prövning av ärenden angående dessa skatter.

§ 18. Vid konfiskation av egendom enligt domstols beslut skola iakttagas § 38 av strafflagen samt följande regel: Först tagas livsmedel, därefter levande och döda inventarier samt annan egendom av den betalningsförsumlige. Icke underkastade konfiskation äro

- a) jordbruksinventarier, nödvändiga för jordbruket enligt domstolens prövning;
- b) en ko, en häst eller — om jordbruket omfattar mer än tio desiatin åkerjord — två hästar eller ett par oxar, tjurar, högst 2 år gamla unghästar, högst 1 år gamla ungdjur av hornboskap, högst 5 månader gamla får och svin.

§ 19. Egendom, som konfiskerats enligt domstols beslut skall användas till att ersätta den icke erlagda delen av skatten, varvid livsmedel överlämnas till anskaffningskontoret, och all övrig egendom av vederbörande förvaltningsavdelningar säljas på offentlig auktion; de influtna penningmedlen överlämnas till statskassan enligt budgeten för livsmedelskommissariatet.

Undertecknat: För ordföranden i folkkommissariernas råd:

A. Rykov.

För expeditionschefen hos folkkommissariernas råd:

V. Smoljaninov.

Sekreterare: L. Fotijeva.

21 juli 1922.

Publicerat i »Isvestija» nr 166 den 27 juli 1922 och i F. S. 1922 nr 46: 575.

J. Strafflagen § 38.

Konfiskation av egendom består i tvångsvis avhändande utan ersättning till förmån för staten av all eller viss, av domstolen bestämt angiven egendom, tillhörande den dömd, med undantag av för den dömd och hans familj nödvändiga hushållsföremål samt inventarier för hantverk, hemslöjd eller jordbruk, som utgöra existensmedel för den dömd och hans familj, eller inventarier, som äro nödvändiga för den dömdes yrkesutövning, ävensom med undantag av livsmedel, nödvändiga för den dömdes och hans familjs personliga bruk under minst sex månader.

Inventarier, nödvändiga för den dömdes yrkesutövning, kunna konfiskeras, ifall domstolen beslutat, att den dömd skall berövas rätten att utöva ifrågakvarande yrke.

Reservationer

1) av herr *Thulin*, i fråga om motiveringen;

2) av herr *Reuterskiöld*, som ansett, att utskottets yttrande bort hava följande lydelse:

»På sätt i propositionen erinrats, har frågan om återknytande av de normala förbindelserna med Ryssland, efter de omvälvningar som där försiggått, länge stått på dagordningen, men icke kunnat ernå någon lösning på grund av svårigheten att förena svenska och ryska synpunkter på ett för Sverige och västerländsk rättsåskådning tillfredsställande sätt.

Skilda meningar hava ock inom Sverige yppats beträffande möjligheten, lämpligheten och omfattningen av ett traktatsmässigt ordnande av de båda rikenas mellanhavanden. Så var särskilt förhållandet vid 1922 års riksdag, då Kungl. Maj:t hemställde om riksdagens godkännande av ett med Ryssland slutet preliminärt handelsavtal. Förslaget vann inom riksdagen

stark anslutning, men båda kamrarna biföllo likväl särskilda utskottets hemställan, att propositionen icke måtte av riksdagen bifallas. I den skrivelse, vari riksdagen för Kungl. Maj:t tillkännagav sitt sålunda fattade beslut, gavs uttryck åt den uppfattningen, att de fördelar för Sverige och de svensk-ryska handelsförbindelserna, som av avtalet kunde förväntas, ej vore av den art, att betänkligheterna mot de politiska medgivanden, förslaget innefattade, därav kunde undanröjas. Riksdagen ansåg nämligen möjligheterna för den svenska industrien och för svenska affärsmän att upptaga det avbrutna arbetet i Ryssland och förbindelserna med detta land i dåvarande läge mycket begränsade. Särskilt framhölls, att avtalet icke syntes vara ägnat att främja en skäligen uppgörelse av de anspråk på gottgörelse, vilka uppkommit som en följd av de revolutionära rörelserna i Ryssland och särskilt genom den nuvarande ryska styrelsens ingripande i fråga om svenska medborgares egendom och förvärvsmöjligheter. Det betonades, att sistberörda spörsmål borde ses i samband med motsvarande anspråk från andra länder, och att Sverige ej borde sluta ett avtal med Ryssland, som skulle i sin mån kunna försvaga ett gemensamt uppträdande på den europeiska rättsordningens grund vid försöket att trots motsatserna mellan allmän europeisk och] rysk rättsuppfattning röja mark för en fruktbarande ekonomisk samverkan med Ryssland.

Riksdagen har nu ånyo att taga ståndpunkt till frågan om en överenskommelse mellan Sverige och Sovjetryssland. Vid bedömandet av denna fråga torde anledning ej förefinnas att ingå på en prövning av spörsmålet, huruvida det nu föreliggande förslaget må anses ur svensk synpunkt mera eller mindre fördelaktigt än det, som 1922 var under övervägande, eller den uppgörelse, som eljest kan antagas tidigare än nu hava kunnat ernås. Utskottet har ansett sig hava att, utan dylika jämförelser, allenast bedöma frågan, huruvida det framlagda förslaget bör med hänsyn till nu rådande förhållanden tillstyrkas.

Det är uppenbart, att frågan nu befinner sig i ett helt annat läge, än då den senast var föremål för riksdagens övervägande, och således måste till väsentlig del bedömas ur andra synpunkter än dem, som vid nämnda tillfälle gjorde sig gällande.

Å ena sidan synes i Ryssland en viss stabilisering ha inträtt, som kan göra ett återknytande av de ekonomiska förbindelserna med detta land i någon mån fruktbarande. Å andra sidan har frågan om en samfällid uppgörelse mellan Ryssland och Europa i övrigt rörande fordringsanspråk i följd av revolutionen i Ryssland upphört att äga aktualitet. Härtill kommer det i och för sig avgörande förhållandet, att Kungl. Maj:t ansett sig böra på eget ansvar uttryckligen och ej blott — såsom indirekt hade blivit följden av ett bifall till 1922 års förslag — tyst genom konkludenta handlingar de jure erkänna den ryska makten såsom folkrättsligt subjekt. Av detta erkännande, om vars riktighet eller lämplighet riks-

dagen icke har att i detta sammanhang uttala någon mening, sedan densamma föreligger såsom fullbordat faktum, följer med nödvändighet, att snarast möjligt ett avtal till reglering av samfärdseln mellan de två rikena måste komma till stånd, även om därigenom endast skapas en modus vivendi.

I det skick, vari frågan nu föreligger till riksdagens avgörande, innefattas i densamma icke frågan om den svenska statens och svenska medborgares fordringsanspråk; dessa anspråk hava endast så till vida vunnit beaktande, att i en särskild deklaration, vilken icke förelagts riksdagen till godkännande, förbehåll gjorts för dessa rättsanspråk. Utskottet ser häri en betänkelig brist i den träffade uppgörelsen. Med hänsyn till styrkan av ifrågavarande rättskrav hade man enligt utskottets mening med skäl kunnat förvänta, att i samband med erkännandet de jure en någorlunda tillfredsställande reglering av nämnda fordringar skulle åvägabragts eller åtminstone att en utfästelse i sådan riktning från rysk sida lämnats. Utskottet finner dock, att deklarationen erbjuder en god grund för fortsatt hävdande och genomdrivande av de svenska rättskrav, vid vilka riksdagen 1922 fäste och alltjämt måste fästa synnerligt avseende. Härvid förutsätter utskottet såsom självklart, att deklarationen icke binder Sveriges förbehållna rätt vid omständigheter, som äro densamma ovidkommande.

Vad härefter angår det avtal, till vars ratificering riksdagens samtycke av Kungl. Maj:t begärts, finner utskottet, som visserligen anser önskligt, att avtalet både formellt och reellt varit bättre avfattat, icke skäl att avstyrka dess godkännande såsom grund för ordnandet av vår samfärdsel med det ryska riket under närmaste tid. Utskottet förutsätter härvid, att uttrycket i art. 2:1 »other justifiable purposes», vilket ej fanns i 1922 års förslag, självfallet tolkas efter europeisk uppfattning av rätt, då avtalet slutes med Ryssland såsom medlem av det europeiska statssystemet och enligt europeisk folkrätt, så att därigenom icke möjliggöres den propaganda, mot vilken i 1922 års förslag uttryckligt förbud beträffande personer i resp. parters tjänst intagits. Med tillfredsställelse finner utskottet, att genom art. 2:5 den där angivna ryska lagstiftning, så vitt av propositionen kan dömas, icke må ensidigt av Ryssland utan svenskt medgivande ändras, i vad angår dess tillämplighet på svenska undersåtar i Ryssland. Å andra sidan finner utskottet det i art. 8 intagna förbehållet i fråga om behandling som mest gynnad nation vara av den art, att Sverige, så länge förbehållet består, icke kan betrakta avtalet såsom annat eller mera än form för en tillfällig reglering, vars ersättande med en definitiv måste bliva föremål för nya förhandlingar. Ej heller finner utskottet föreskrifterna i art. 9 vara sådana, att de skäligen böra bibehållas i ett slutligt handelsavtal med en de jure erkänd makt, även om utskottet ingalunda förbisett, att artikeln icke utgör hinder för utvisning på eljest vanliga grunder och endast säkerställer ett kvarstannande i enlighet med nu före-

liggande avtal. Trots nu gjorda erinringar anser utskottet skälen för avtalets godkännande väga tyngre än skälen emot.

Utskottet får sålunda hemställa,

att förevarande kungl. proposition må av riksdagen bifallas.»

3) av herr *Engberg*, som, med instämmande av herrar *Fast* och *Borg*, ansett, att utskottets utlåtande borde ha haft följande lydelse:

Innan utskottet går att yttra sig om det föreliggande avtalet, finner sig utskottet böra fästa uppmärksamheten på vissa egendomligheter i det anförande till statsrådsprotokollet, vari chefen för handelsdepartementet redogjort för ärendets handläggning. Det synes nämligen vara tydligt, att denna redogörelse, tack vare vissa missvisande referat och vissa utelämnanden av betydelsefulla fakta, lätteligen kan ge anledning till en falsk föreställning om vad som verkligen ägt rum. Redan det skäl, som i propositionen sid. 12 anföres för att Sverige före Haagkonferensen 1922 icke borde ha accepterat det sagda år framlagda avtalsförslaget, nämligen att det »lätt kunnat framstå som utslag av bristande solidaritet», om Sverige »tagit ett så betydande steg till närmande mot Ryssland», är icke blott en tom konstruktion utan även en bevislig oriktighet, alldenstund utskottet veterligt en av riksdagens huvudanmärkningar mot 1922 års avtalsförslag var den, att det beträffande våra fordringsanspråk icke gav något på hand utan endast höll frågan öppen för reglering i annat sammanhang, t. ex. *internationellt*. Vid sådant förhållande och då det till på köpet under Genuakonferensen blivit upplyst, att den internationella aktionen i ersättningsfrågan icke lade något hinder i vägen för vare sig Sverige, Tjeckoslovakiet eller Italien att slutföra sina med Ryssland redan inledda avtalsförhandlingar, finner utskottet propositionens tal om »bristande solidaritet» sakna underlag i verkligheten. Utskottet finner sig också böra med förvåning konstatera, att propositionen i nämnda sammanhang om 1922 års avtalsförslag i dess helhet faller omdömet, att det präglades av »vittgående koncessioner åt den ryska ståndpunkten». Den kritik, varpå enahanda omdöme år 1922 grundades, tog sikte på bestämmelser, som — såsom utskottet i det följande skall uppvisa — återfinnas i det nu framlagda avtalsförslaget.

Även redogörelsen i propositionen sid. 13 för det förslag, som herrar Löfgren och Sachs i sin omfattande reseberättelse framställde, lider av en viss knapphändighet, som, genom att utelämna förslagets starka betonande av nyttan för landet av att *snarast* en officiell förbindelse av provisorisk och temporär natur komme till stånd, icke låter förslagets inebörd framstå i sitt rätta ljus. Det må även anmärkas, att den note, vari den svenska regeringen i december 1922 ger sitt i propositionen refererade svar å ett från rysk sida framställt förslag — den svenska noten är daterad den 7 decem-

ber 1922 — upptar en punkt, som enligt utskottets mening hade väl förtjänat ett omnämmande. Det framhäves nämligen i noten, att de ifrågasatta närmandena skulle vara informella, äga rum i nära framtid och avslutas inom en mycket kort tid samt att den svenska regeringen skulle provisoriskt erkänna den ryska regeringen *de facto* i början av de officiella förhandlingarna i Stockholm i avvaktan på ett positivt resultat av desamma och för underlättande av handelsförbindelserna för förhandlingstiden. Ävenså anser utskottet, att propositionen bort upplysa om det faktum, att herrar Löfgren och Sachs i sin rapport uttryckligen framhåvt, att anledningen, varför de måste fränfalla den i noten av den 7 december uttryckta tanken att förhandla på ett provisoriskt *de facto*-erkännandes grund, var den, att inga säkra utsikter funnes för ett rättvist reglerande av ersättningsfrågan. Men ännu mera anmärkningsvärt finner utskottet det vara, att propositionen i sin redogörelse för innehållet i herr Ossinskys skrivelse till *statsministern* (icke till utrikesministern såsom propositionen oriktigt uppger) den 6 juli 1923 underlåter att omnämna de båda frågor, vari sagda skrivelse utmynnade. De voro: 1) Huruvida det svenska utrikesdepartementets förslag av den 10 mars 1923 fränfalles av den svenska regeringen, och 2) vilken grundval och vilka direktiv för förhandlingar skulle betraktas som förmånliga av den svenska regeringen. Det synes också, som om propositionen bort omnämna den ingalunda oviktiga omständigheten, att herr Ossinsky i sin skrivelse framhäver Sovjets beredvillighet att sluta ett avtal av samma typ, som existerade med Danmark och Norge, och föreslog att börja underhandlingar på denna basis. Icke utan förvåning har utskottet konstaterat, att propositionen icke med ett ord berör vare sig huruvida den svenska regeringen besvarat herr Ossinskys skrivelse eller vad detta svar innehållit. Utskottet, som anser det vara av betydelse, att denna lucka i propositionens framställning fylles, meddelar härmed innehållet i regeringens svar, som gavs den 25 augusti 1923:

1) Såsom ministern för utrikesärendena och statsministern muntligen meddelat herr Ossinsky, betraktar sig den nuvarande regeringen obunden av det memorandum, som herr Branting den 10 mars 1923 tillställde herr Kergentzeff.

2) Ministern för utrikes ärendena har icke varit i tillfälle att inhämta sina regeringskollegers mening i frågan om omfattningen och innehållet i en eventuell överenskommelse med Ryssland. Emellertid önskar ministern för utrikesärendena redan nu meddela herr Ossinsky, att, enligt hans personliga mening, överläggningarna från början böra upptagas på en tillräckligt bred basis, för att därav må kunna framgå ett ordnande av de svensk-ryska förbindelserna med karaktär av ett handelsavtal och i övrigt innehållande de särskilda anordningar, som situationen skulle kunna kräva.

Det måste enligt utskottets uppfattning förefalla anmärkningsvärt, att utrikesministern under tiden 6 juli—25 augusti icke haft tillfälle att inhämta sina kollegers mening i en angelägenhet, vars natur att vara brådskande var så starkt understruken i herrar Löfgrens och Sachs' ovan omnämnda rapport. Ty även om regeringen betraktade sig som obunden av det memorandum, som herr Branting den 10 mars 1923 tillställde herr Kergentzeff och som överensstämde med herrar Löfgrens och Sachs' förslag, så synes det utskottet egendomligt, om regeringen kände sig dispenserad jämväl från den uppfattning om ärendets brådskande natur, som i detta förslag tagit sig uttryck. Utskottet kan ej heller underlåta att finna, att herr Ossinskys fråga, vilken grundval och vilka direktiv för förhandlingar skulle betraktas som de mest förmånliga av den svenska regeringen, fått ett svar, som är ovanligt blottat på hållpunkter.

Den önskan om förhandlingar på bredare basis, varat regeringen den 25 augusti 1923 gav uttryck, synes icke ha motsvarats av någon nämnvärd energi att verkligen få dylika underhandlingar till stånd. Utskottet finner detta framgå av det faktum, att regeringen först den 24 augusti 1923 uppdrog åt kommerskollegium att i anledning av herr Ossinskys skrivelse av den 6 juli 1923 verkställa utredning av frågan om inledande av nya avtalsförhandlingar. Kollegii utredning, som till regeringen överlämnades den 2 oktober, föranledde icke något steg förrän den 16 november — alltså ett par dagar efter utrikesministerskiftet — då underhandlare utsågos. Några utredningar ha, såvitt av de till utskottet överlämnade handlingarna framgår, under tiden 2 oktober—16 november icke pågått. I propositionen omnämnes, att bearbetningen av den s. k. ryska utredningskommissionens sammanbragta material rörande svenska medborgares och företags ersättningsanspråk på Ryssland avslutades »först under eftersommaren 1923». Enligt vad av handlingarna framgår, överlämnades bearbetningen till regeringen den 28 juli. Mellan den 28 juli och den 24 augusti liksom mellan den 2 oktober och 16 november ha alltså, enligt vad handlingarna utvisa, inga som helst utredningar i ärendet pågått. Det kan enligt utskottets uppfattning icke anses vara styrkt, att den påfallande överksamheten i regeringens befattning med avtalsfrågan vore att förklara vare sig ur den ryska utredningskommissionens den 28 juli överlämnade utredning eller ur kommerskollegii utredning under tiden 24 augusti—2 oktober 1923. Då det i herr Ossinskys skrivelse till statsministern av den 6 juli 1923 upplyses, att han (Ossinsky) redan den 25 juni 1923 konfererat med utrikesministern, så synes bemälda skrivelser besvarande den 25 augusti 1923 ha varit den svenska regeringens enda befattning med Rysslands härvarande representant under den långa tiden 25 juni—16 november 1923. Utskottet hyser den uppfattningen, att denna förhållning av ett ärende, som eminenta svenska bedömare av läget i sin rapport till regeringen redan i mitten av mars 1923 betonat vara av natur att böra *sna-*

rust ordnas, icke kan ha varit gagnelig för det resultat, som utvanns under tiden 20 november 1923—15 mars 1924.

Det säges i propositionen sid. 15, att »de verkställda undersökningarna ävensom de från rysk sida gjorda uttalandena häntydde salunda på att tiden vore inne för nya avtalsförhandlingar.» Utskottet känner sig icke säkert beträffande detta uttalandes innebörd. Av verkställda undersökningar äro endast den ryska utredningskommissionens, herrar Löfgrens och Sachs' rapport och kommerskollegii utredning för utskottet bekanta. Den enda av dessa tre undersökningar, vari något uttalande om den lämpliga tidpunkten för nya avtalsförhandlingar förekommer, är herrar Löfgrens och Sachs' undersökning. Där säges (i mitten av mars 1923), att dylika förhandlingar böra upptagas »snarast». Utskottet är icke riktigt övertygat om att »snarast» vore att tolka sasom liktydigt med mitten av november! Ej heller har sig utskottet bekant, vilka ryska uttalanden chefen för handelsdepartementet åsyftar. Det enda från rysk sida till regeringen gjorda uttalande, varom till utskottet överlämnade handlingar bära vittne, efter den 25 juni 1923 är herr Ossinskys skrivelse den 6 juli 1923. Att den däri uttryckta önskan att snart komma till underhandlingar skulle häntyda på att den 16 november 1923 vore liktydigt med den lägliga tiden, synes utskottet vara en ogrundad förmodan. Det undandrar sig därför utskottets bedömande både vilka de verkställda undersökningar och vilka de uttalanden från rysk sida äro, som skulle ha givit regeringen en vink om »att tiden vore inne för nya avtalsförhandlingar», när man befann sig långt inne i november. Här är utskottet hänvisat till förmodan, att statsrådet och chefen för handelsdepartementet åsyftar undersökningar och uttalanden, varom de till utskottet överlämnade handlingarna icke lämna någon upplysning. Utskottet kan emellertid icke undertrycka den reflexionen, att regeringsbeslutet av den 16 november 1923 borde ha kunnat komma mycket tidigare. Utskottet anser sig ha så mycket större skäl till en slik förmodan, som i den omnämnda skrivelsen av herr Ossinsky till statsministern den 6 juli 1923 det framhålles, att den ryska regeringen ser det som en trängande nödvändighet (an insistent necessity), »att så snart och fullständigt som möjligt komma till regelrätta ömsesidiga förbindelser med det svenska folket». Det hade enligt utskottets mening varit synnerligen välbetänkt, därest regeringen redan i juli trätt in i förhandlingar med Ryssland om ett provisoriskt och temporärt arrangemang i överensstämmelse med den föregående regeringens förslag av den 10 mars 1923. Med en sådan överenskommelse som utgångspunkt skulle tvivelsutan Sverige till ett i rättan tid gjort de jure-erkännande ha kunnat knyta handelspolitiska överenskommelser, som vidgat det provisoriska och temporära avtalet till ett avtal, som varit för oss vida förmånligare än det nu föreliggande. Utskottet kan icke inse, att en tidpunkt, då Englands och Italiens förestående erkännande av Ryssland *de jure* liksom låg i luften, erbjöd den

bästa förutsättningen för upptagande av förhandlingar i enlighet med direktiv av den stränghet, som riksdagen år 1922 hade beslutat. Utskottet nödgas fastmer tro, att lika väl som Sveriges erkännande av Ryssland *de jure* skulle ur vederlagssynpunkt ha gjort god tjänst i strävan att ernå vissa förbättringar i 1922 års avtal, därest detta erkännande bjudits på ett tidigare stadium, lika väl förlorar ett dylikt erkännande sitt »bytesvärde», när det kommer först efter Englands och Italiens. Den ultimativa karaktär, som den ryska parten den 29 februari 1924 gav sin ståndpunkt, ledde till ett accepterande inom den utsatta fristen av det avtalsförslag, som nu föreligger. Utskottet kan emellertid icke blunda för det faktum, att detta resultat är en naturlig konsekvens av den politik, som lät tiden från juni 1923—16 november 1923 förflyta, innan ett allvarligt steg togs för att återknyta förhandlingstråden. Utskottet nödgas hålla före, att förhandlingarna upptogs vid en tidpunkt, då de för länge sedan borde ha varit avslutade.

Efter dessa erinringar om propositionens historiska framställning önskar utskottet beröra den kritik, som motiverade avslaget på 1922 års avtalsförslag.

Avtalet ifråga, om ock i formen närmast utgörande vissa provisoriska regler för handelsförbindelserna, hade likväl genom sitt innehåll även fått en markerad politisk innebörd. Man hade på sina håll till och med velat göra gällande, att de politiska bestämmelserna kommit att erhålla den mest framskjutna platsen. De rättigheter, som i avtalet tillerkänts Sovjetregeringens representation, ginge längre än i något motsvarande avtal. I sin helhet innebure avtalet ett erkännande *de facto*, men de faktiska befogenheterna, som tillerkänts den ryska regeringen och dess representanter i förhållande till vårt land, vore så många och vittgående, att avtalet vore nästan likvärdigt med ett *de jure*-erkännande, ja, ginge i visst fall (art. VII, angående rekvisition och konfiskation) sannolikt utöver ett sådant erkännande. Ett *de jure*- eller detta närstående *de facto*-erkännande av Sovjetregeringen vore emellertid omöjligt, så länge viss gemensam plattform åtminstone i fråga om staternas behandling av varandra och varandras undersåtar ej förefunnes.

Enligt särskilda utskottets upplattning funnes föga anledning vänta, att genom avtalet skulle vinnas avsevärt ökade möjligheter för svenska industrimän och affärsmän att upptaga det arbete i Ryssland, som genom de sista årens händelser avbrutits. Den ryska utrikeshandeln vore statsmonopoliserad, och handeln i övrigt skulle äga rum i överensstämmelse med i vartdera landet gällande lagstiftning. Allt berodde således på denna lagstiftnings beskaffenhet. Men icke nog därmed: varje handels- och näringsverksamhet, som skedde i Ryssland eller avsåge Ryssland, vore uppenbarligen beroende på de rättsregler och den rättsäkerhet, som överhuvud taget där funnes. Utan att överdriva torde man förvisso kunna säga, att Ryssland i nämnda hänseende lämnade endast

skenbara garantier. Till dess verkliga sådana kunde åstadkommas, torde fördelen för svenskar att få bege sig till Ryssland i och för näringsverksamhet vara ringa i jämförelse med andra parter fördel därav, att vårt land skulle öppnas för ryssar, som här sökte utkomst. Att döma av inhämtade upplysningar kunde avtalet icke heller anses ägnat att skapa nya möjligheter för ryska beställningar.

Frågan huruvida avtalet kunde anses främja en skäligen uppgörelse av de anspråk på gottgörelse, vilka uppkommit såsom en följd av de revolutionära rörelserna i Ryssland och särskilt genom den nuvarande ryska styrelsens ingripande i fråga om svenska undersåtars egendom och förvärvsmöjligheter, har i riksdagsbehandlingen intagit en förgrundsställning. Det har med styrka hävdats, att, innan en sådan rättsuppfattning gjorts sig gällande hos den ryska styrelsen, att ett principiellt erkännande av våra skäliga anspråk kunde komma till uttryck i samband med återupptagandet av våra handelsförbindelser, det kommersiella utbyte, som genom ett avtal skulle befordras, komme att vila å alltför osäker grund för att kunna väntas skänka svenskt näringsliv och svensk företagsamhet någon bestående fördel. Ej heller syntes det utomordentligt betydelsefulla intresse, som vore förbundet med Rysslands återuppbyggande, i verkligheten kunna gagnas, utan att klarhet vunnits beträffande den ryska statsmaktens slutliga ställning till frågan om ansvarigheten för tidigare vidtagna åtgärder och ingångna förpliktelser, vilken ställning hitintills ytterst torde bottna i en principiell skiljaktighet mellan rysk och allmän europeisk rättsuppfattning.

Det har vidare framhållits, att såväl svenska som ryska regeringarna deltagit i den internationella kongressen i Genua 1922 för behandling av bland annat förenämnda ersättningsfråga. Denna konferens hade emellertid avslutats, utan att en internationell överenskommelse i frågan kunnat åstadkommas, men skulle denna fråga ånyo upptagas vid en konferens i Haag, som inom kort skulle sammanträda. Det vore uppenbart, att sedan den tid, då förhandlingarna mellan Sverige och Ryssland fördes och det föreliggande avtalet godtogs av svenska regeringen, förhållandena så förändrats, att den preliminära uppgörelse, som detta avsåg att utgöra för det dåvarande (maj 1922) än mindre än förut kunde anses motsvara sitt syfte. Genom konferensen i Genua och det av Sverige biträdda beslutet om dess fortsättning i Haag hade frågan om grunderna för ett samarbete med Ryssland blivit i eminent mening en internationell angelägenhet, på samma gång de i avtalsförslaget undanskjutna principspörsmålen så aktualiserats, att de icke längre kunde förbigås. När så vore fallet, kunde ett preliminärt avtal av förevarande beskaffenhet ej på något sätt anses motsvara tidsläget krav.

Jämte dessa mera generella invändningar mot avslutandet av ett handelsavtal av den allmänna beskaffenhet och vid den tidpunkt, som i propositionen avsågs, framfördes vid debatten i kamrarna en kritik mot vissa

bestämmelser i avtalsförslaget. Denna kritik riktade sig i huvudsak mot följande punkter:

1. Avfattningen av art. I:5 ansågs för vittgående och innebärande närmast ett *de jure*-erkännande; särskilt framhölls orden »med alla de konsekvenser, som följa därav» såsom varande till sin innebörd svävande och medgivande alltför vittgående tolkningar.

2. Medgivandet i art. III om ömsesidigt fritt tillträde för de respektive ländernas medborgare till det andra landet för utövande av handels- och näringsverksamhet innebure betydande risker för vårt land genom den översvämning av nödställda ryssar, som här komme att söka sin utkomst, till men för landets egna medborgare, ävensom genom den mindre önskvärda politiska propagandaverksamhet, som därigenom möjliggjordes.

3. Art. VI:1 vore oklar och kunde tolkas därhän, att all rysk egendom i *Sverige*, som på grund av handelsmonopolet kunde betraktas såsom statsegendom, skulle åtnjuta exterritorialrätt.

4. Art. VI:2, som medgiver en viss begränsad processhabilitet för ryska regeringen vid svensk domstol, innebure icke klarläggande av skyldigheten att svara inför sådan domstol.

5. Bestämmelserna i art. VI:3 om att egendom av diplomatisk karaktär, tillhörande svenska regeringen, i Ryssland skulle åtnjuta »*samma rättigheter som andra vänskapligt sinnade, främmande regeringars egendom*», ansågs ej innebära tillräcklig garanti.

6. Art. VII, varigenom stadgas visst förbud mot konfiskation eller rekvisition av lös eller fast egendom, från regeringens eller någon lokal myndighets sida, utan skäligt vederlag, har ansetts utgöra ett *direkt erkännande av rätten till konfiskation eller rekvisition mot dylikt vederlag*. I avsaknad av varje bestämmelse angående sättet för fastställandet av vederlaget har för övrigt denna artikel ansetts synnerligen betänkelig och riskabel.

7. Avfattningen av art. XI, varigenom för svenska medborgare, som vistas i Ryssland, bland annat medgives rätt att återutföra »hushållsvaror», som införts efter avtalets ikraftträdande, vore betänkelig, såsom innebärande ett tyst medgivande, att sådan rätt till återutförelse ej förefunnes i fråga om andra eller i Ryssland förvärvade varor.

8. Bestämmelserna i art. XV angående en framtida »*rättvis*» reglering av äldre krav på ryska staten på grund av förlust av egendom eller rättigheter, som svenska medborgare lidit, ha ansetts alltför svävande och otillfredsställande.

9. Art. XVI angående förfarandet vid eventuell uppsägning av avtalet lämnade icke tillräcklig och betryggande säkerhet för svenska medborgare i Ryssland i händelse av sådan uppsägning.

I särskilda utskottets utlåtande fanns intagen en skrivelse från styrelsen för Rysslandssvenskarnas förening. I denna utdömdes det *då föreliggande avtalsförslaget på det bestämdaste*. Beträffande ersättnings-

frågan förklarades, att dess »uppskjutande till en obestämd framtid är för oss i hög grad ogynnsamt, emedan under tiden vår egendom förskingras och förintas, våra fordringsbevis förkomma, vittnen avlida, och sålunda utsikterna att slutligen återbekomma något, bliva allt mindre». Detta uttalades den 22 mars 1922. Vidare påpekades, att Sveriges lag ger ryska undersåtar mycket vidsträcktare rättigheter för handeln än Rysslands lag giver svenska medborgare. Då dessutom utrikeshandeln i Ryssland vore statsmonopoliserad, så vore därmed faktiskt all privat affärsverksamhet för svenska medborgare klavbunden. Särskilt skarpt bedömde Rysslandssvenskarnas förenings styrelse den i art. VII medgivna rätten till konfiskation och rekvisition. Konsekvenserna av detta medgivande vore oöverskådliga och skulle utlämna svenskar, som möjligen komme att upptaga verksamhet därute, åt godtycket. Vem skulle bestämma, vad som vore skälig ersättning? När kunde sådan påräknas och i vilken valuta? Vad innebure begreppet lokala myndigheter? Rysslandssvenskarnas förenings styrelse erinrade därom, att det då gällande engelska avtalet med Ryssland innehölle ett uttryckligt förbud mot tvångsrekvisition. Det hette vidare: »Och även om full ersättning för t. ex. maskin, motor eller annat viktigt föremål, som frantagits ägaren på grund av rekvisitionsrätten, skulle erhållas, huru skola de mångfaldiga förluster av driftstörning o. s. v., som bliva en oundviklig följd av sådan rekvisition, kunna ersättas? För övrigt existerar ej ett ordnat rättsväsende enligt svenska begrepp. All rysk egendom i Sverige kan på grund av statsmonopol betraktas såsom statsegendom och är därför enligt Art. VI fullt skyddad. Svensk egendom i Ryssland blir däremot nästan uteslutande privategendom och kan således rekvireras. Reciprociteten blir härigenom fullkomligt imaginär.» På grund av allt det anförda hemställde styrelsen för Rysslandssvenskarnas förening till särskilda utskottet, att avtalet icke måtte godkännas i föreliggande form. Beträffande dessa av Rysslandssvenskarna framförda synpunkter uttalade särskilda utskottet år 1922 följande mening: »Självfallet anser sig utskottet böra fästa det största avseende vid den uppfattning, som sålunda kommit till synes från just de svenskar, vilka genom tidigare verksamhet i Ryssland samt kändedom om ryskt språk och ryska förhållanden skulle vara framför andra skickade att upptaga det kommersiella arbetet i Ryssland, därest överhuvud taget sådant kunde anses möjligt.»

Så mycket angående ärendets behandling vid 1922 års riksdag. Utskottet har funnit sig böra göra denna återblick över de skäl, på vilka riksdagen år 1922 förkastade det då framlagda avtalet, detta så mycket hellre som därigenom en utgångspunkt vinnes för att bedöma, huruvida och i vad mån det nu efter tvåårig väntan åstadkomna avtalet gjort rättvisa åt riksdagens kritik. Utskottet vill fästa uppmärksamheten därå, att två års väntan beträffande upptagandet av en verksamhet, som enligt sin natur kräver långvariga och mödosamma förberedelser, knappast kun-

nat motiveras av något annat än strävan att vinna förbättringar i det förkastade avtalsförslaget.

Till skillnad från 1922 års avtal är föreliggande avtal förknippat med Rysslands erkännande *de jure*. Såsom i propositionen framhålles, ha därigenom åtskilliga bestämmelser — nödvändiga så länge intet de *jure*-erkännande föreläge — utgått såsom obehövlige, sedan normala förbindelser upptagits. Hit hörde framför allt de stadganden, som hade avseende å representationernas ställning och rättigheter, i det att dessa frågor givetvis utan särskild överenskommelse skulle regleras i enlighet med vanlig internationell kutym.

För vinnande av större översiktlighet sammanställer utskottet här nedan de artiklar i 1922 års avtal, mot vilka, såsom i det föregående närmare redogjorts, anmärkningar företrädesvis riktades vid riksdagsbehandlingen, med *motsvarande* artiklar i det nu föreliggande avtalet. På grund av *de jure*-erkännandet har nu art. I:5 i 1922 års avtal med de livligt omdebatterade orden »med alla de konsekvenser, som följa härav» ansetts överflödig och därför utgått. Så är fallet med jämväl några andra smärre bestämmelser, mot vilka år 1922 anmärkningar riktades.

1922 års avtal.

Art. III.

För att befrämja de kommersiella förbindelserna mellan de båda länderna förpliktar sig vardera parten att enligt i respektive land gällande bestämmelser angående tillträde för utlänningar och under iakttagande av full reciprocitet bevilja tillträde till sitt område för den andra partens medborgare i och för utövande av handels- och näringsverksamhet. Medborgare, tillhörande den ena parten, vilka erhållit tillträde till den andra partens område, skola hava rätt att därstädes driva handel eller näring i den mån detta tillåtes enligt gällande lagstiftning samt med vederbörande myndigheters medgivande.

1924 års avtal.

Art. II.

1. För att — — — näringsverksamhet *ävensom för andra berättigade ändamål*. (Nytt tillägg.)

2. Medborgare *och sammanslutningar (juridiska personer)*, tillhörande den ena parten, vilka erhållit tillträde till den andra partens område *för att därstädes bedriva handel etc., skola äga rätt att ingå i alla slags transaktioner av kommersiell, kredit- och finansiell natur i samband med handel enligt detta avtal och i överensstämmelse med landets lagar. De skola åtnjuta samma skydd till person och egendom som medborgare eller sammanslutningar från varje annat land*. (Tilläggen delvis hämtade ur Art. VI:2 och Art. IV i 1922 års avtal.)

De skola vidare komma i åtnjutande av alla rättigheter, förmåner

och lättnader, som tillerkänts eller kunna komma att tillerkännas medborgare eller sammanslutningar från vilket som helst annat land, däri inbegripen rätten att konkurrera om koncessioner o. d., rätten att, i överensstämmelse med detta avtal och gällande lagstiftning infria egen- dom, avsedd för personligt bruk, och rätten att återutföra varor, som ännu befinna sig i tullens förvar. (Klausulen om mest gynnad nation i detta stycke är i kraft av Art. VIII giltig endast med avseende å vår ställning till de länder, som erkänt Ryssland de jure efter den 15 februari!)

De skola icke vara underkastade andra eller högre skatter, avgifter eller pålagor av något slag än dem, som gälla för medborgare eller sammanslutningar från vilket som helst annat land. (Nytt tillägg.)

3. *Medborgare och sammanslutningar från vardera landet skola hava rätt, under iakttagande av gällande lagstiftning, att uppträda såsom kârande eller svarande inför det andra landets domstolar och att hänvända sig till dess myndigheter. (Förebilden i 1922 års avtal, Art. VII, andra stycket.)*

4. *Medborgare från det ena landet skola inom det andra landet vara fritagna från all slags tvångstjänst, vare sig civil, militär, till sjöss eller av annan art, ävensom från alla i stället härför utgående pålagor, vare sig i penningar eller in natura. (Till innehållet motsvarande Art. IV i 1922 års avtal.)*

Art. VII (första stycket).

Penningmedel, varor, fast eller lös egendom, tillhörande medborgare i det ena landet och lagligen införda till eller förvärvade i det andra landet i enlighet med detta avtal skola icke därstädes vara underkastade — från regeringens eller någon lokal myndighets sida — vare sig konfiskation eller rekvisition utan skäligt vederlag.

5. Penningmedel, varor, *fartyg*, fast eller lös egendom, tillhörande medborgare i det ena landet och lagligen införda till eller förvärvade i det andra landet, skola icke därstädes vara underkastade — från regeringens eller någon lokal myndighets sida — vare sig konfiskation eller rekvisition utan *full ersättning och annorledes än i överensstämmelse med landets lagar, vilka, vad Unionen angår, skola utgöras av artiklarna 69 och 70 i civillagen (offentliggjorda i Ivestia VZJK nr 256—1922) och de bihang därtill, som för närvarande äro i kraft.*

6. Svenska regeringen, respektive Unionens regering skall icke vägra visering för genomresa för medborgare, tillhörande den andra parten, vilka genom Sverige eller Unionens område begiva sig till andra länder, dock med iakttagande av vad angående utlännings genomresa är eller kan bliva stadgat. (Hämtat ur Art. VIII, andra stycket i 1922 års avtal.)

Art. XV.

Båda parterna förklara, att alla anspråk från endera partens eller dess medborgares sida gentemot den andra parten i fråga om egendom eller rättigheter eller i fråga om förpliktelser, som åvila nuvarande eller föregående regeringar i respektive land, skola rättvist regleras i det i inledningen omförmälda av-

Deklaration angående ömsesidiga rättsanspråk.

Kungl. Svenska Regeringen och Regeringen för de Socialistiska Sovjetrepublikernas Union förklara, att vardera parten vidhåller alla sina egna och sina medborgares (fysiska och juridiska personers) rättsanspråk gentemot den andra parten i fråga om egendom eller rättigheter eller ifråga om vardera partens nuvaran-

talet eller enligt internationell uppgörelse eller på annat sätt, varom ömsesidig överenskommelse må kunna träffas.

de eller föregående regeringars förpliktelser. Varken Kungl. Svenska Regeringen eller Regeringen för de Socialistiska Sovjetrepublikernas Union avstår från något sitt anspråk på erhållande av ersättning eller restitution av egendom. Sagda anspråk skola icke — under i övrigt fullt lika förhållanden — underkastas en mindre gynnsam behandling än motsvarande anspråk från vilken som helst tredje stat eller dess medborgare.

Undertecknad utan förbehåll för ratifikation. Stockholm den mars 1924.

Art. XVI.

Ifall endera parten skulle önska frånträda avtalet, skall tillkännagivande härom ske tre månader i förväg. I det fall att detta avtal upphör att gälla — vare sig på grund av uppsägning eller ömsesidig överenskommelse — skola de officiella representanterna jämte deras personal äga kvarstanna i det land, varest de varit bosatta, under den tid, som är nödvändig för det fullständiga avvecklandet av handelstransaktionerna samt för avyttrande eller utförsel av de varor, vilka tillhöra deras respektive regeringar, dock att denna tidrymd icke må överstiga tre månader efter det avtalet upphört att gälla.

Art. IX.

Om endera — — — sex månader i förväg. I det fall — — — skola medborgare från vardera landet äga — — — sådana varor, som tillhöra medborgare eller sammanslutningar från deras eget land och som införts eller förvärvats i enlighet med detta avtal.

Denna frist för affärens avvecklande må dock icke överstiga sex månader räknat från avtalets upphörande.

Utskottet konstaterar först och främst beträffande *reciprocitetsbestämmelserna* (art. III, kompletterad med bestämmelser ur artiklarna IV, VI, VII och VIII i 1922 års avtal, art. II i föreliggande avtal), att en icke oväsentlig utvidgning av rätten till ömsesidigt tillträde till den andra partens område ägt rum i det föreliggande avtalet, i det att man tillfogat orden »ävensom för andra berättigade ändamål». Utskottet konstaterar vidare, att det i samma moment ännu i det svenska motförslaget

av den 20 december 1923 — liksom även i det svenska motförslaget den 18 februari 1924 — intagna förbudet mot politisk propaganda bortfallit. Ett dylikt förbud fanns som bekant intaget i 1922 års avtal. Art. V, där det emellertid gällde endast de officiella representanterna, deras medhjälpare, handelsombud etc. samt andra personer i den ena partens tjänst, vilka erhållit tillträde till den andra partens område. I det dansk-ryska avtalet, art. V:1, finns ett propagandaförbud av följande lydelse: »De officielle Repræsentanter og Medlemmerne af Delegationerne skal være forpligtet til at afholde sig fra at øve, understøtte eller opmuntre nogen som helst politisk Propaganda, henholdsvis mod Danmarks og Russlands Institutioner.»

Likaså konstaterar utskottet, att principen om mest gynnad nation liksom i 1922 års avtal, art. IV, kommit till uttryck i föreliggande avtal, art. II:2. Det andra stycket i sagda moment skulle utskottet ha hälsat med tillfredsställelse, därest icke stycket i fråga tillhörde de bestämmelser, i vilka Sverige nedflyttas i en lägre klass än stater, som före den 15 februari 1924 erkänt Ryssland *de jure*. Utskottet nödgas hålla för troligt, att denna oroande inskränkning i tillämpningen av principen om mest gynnad nation gör den i stycket omnämnda rätten att konkurrera om koncessioner tämligen värdelös på samma gång den ställer svenska medborgare ifråga om de allmänna rättigheter och förmåner, som i handels- och näringsverksamhet äro av betydelse, i en sämre ställning än engelsmän, tyskar, italienare, turkar och randstaternas medborgare. Denna omständighet synes utskottet vara ägnad att beröva mom. 2 i dess helhet varje företråde framför motsvarande reciprocitetsbestämmelser i 1922 års avtal. I varje fall är det tydligt, att de betänkligheter, som inom riksdagen 1922 restes mot en reciprocitetsrätt, som pastods medföra betydande risker och inbjuda till översvämning av ryssar samt öppna dörren för politisk propaganda, utan inskränkning måste drabba jämväl det föreliggande avtalets reciprocitetsrätt, vilken ju dessutom är betydligt utvidgad i jämförelse med 1922. Att förbudet mot politisk propaganda strukits, kan ju icke annat än stärka utskottet i denna dess uppfattning. Den förtjänst, som det sista stycket i mom. 2 innebär genom bestämmelsen om mest gynnad nation i skattehänseende, kan ej heller anses motväga de antydda nackdelarna.

Beträffande den omstridda rätten till *konfiskation eller rekvisition*, sådan denna formulerades i art. VII, första stycket, i 1922 års avtal, konstaterar utskottet en omredigering. Men utskottet anser sig böra bringa i erinran, att riksdagens huvudanmärkning — liksom också Rysslands-svenskarnas — mot artikeln ifråga gick därpå ut, att den innebar ett enligt riksdagens mening farligt erkännande av rätten till konfiskation och rekvisition som sådan. Föremålet för riksdagens huvudanmärkning i detta stycket står alltså kvar, i det att rätten till konfiskation och rekvisition alltjämt kvarstår. Det nya, som tillkommit, är dels att orden »skäligt vederlag» utbyttis mot orden »full ersättning», liksom i det danska

avtalet, dels att det för konfiskations- och rekvisitionsförfarandet hänvisas till vissa gällande ryska lagar, vari detta förfarande närmare regleras. Utskottet har för sin del icke kunnat så överblicka det virrvarr av bestämmelser som de i art. II:5 återopade ryska lagarna representera, att utskottet skulle vare sig mäktat eller vilja avge ett om-döme, huruvida och i vad mån den ovisshet, som riksdagen år 1922 fann vidlåda bestämmelsen om ersättning vid konfiskation och rekvisition kan anses förbytt i klarhet genom den nya formuleringen. Att bestämmelserna om konfiskation och rekvisition i det nu föreliggande avtalet falla under alldeles samma principiella förkastelsedom, som 1922 avkunnades, synes däremot utskottet vara höjt över varje tvivel.

Utskottet kan för övrigt icke underlåta att uttrycka sin undran över, att Kungl. Maj:t icke funnit nödigt att som bilaga till sin proposition föga de lagtexter, vartill i art. II: 5 hänvisas.

Utskottet anser sig emellertid i anledning av dessa lagtexter böra göra några erinringar.

Folkkommissariernas råds dekret om rekvisition och konfiskation av enskildas och sammanslutningars egendom utfärdades den 17 oktober 1921, 70:564. Det andra meddelade dekretet om rekvisition och konfiskation publicerades i F. S. 1921 nr 5:37. Instruktionen angående tillämpningen av förordningen om de militära och sjömilitära förvaltningsmyndigheternas rätt att verkställa rekvisition samt om ordningen därvid publicerades i F. S. 1921 nr 5:37. Dekretet om konfiskation och rekvisition av enskilda personers egendom å platser, som befriats från fienden publicerades i F. S. 1921 nr 21:184. Dekretet om konfiskation av all lös egendom, tillhörande borgare, som flytt från republikens område eller hittills hållit sig undan, publicerades i »Isvestija» nr 49 den 5 mars 1921 och i F. S. 1921 nr 18:111. Dekretet om förbättring av socialförsörjningen för arbetare, bönder och röda soldaters familjer publicerades i »Isvestija» nr 106 den 18 maj 1921 och i F. S. 1921 nr 48:236.

De ur R. S. F. S. R:s civillag återgivna dekret, som äro av senare datum, äro endast följande:

Dekret om ändring av folkkommissariernas råds dekret den 14 maj 1921 om förbättring av socialförsörjningen för arbetare, bönder och röda soldaters familjer, publicerat i F. S. 1922 nr 44: 544; dekretet om belöningar för kvarhållande av kontrabandsvaror, samt realisation av egendom, som konfiskerats av tullmyndigheterna, och av herrelös egendom, publicerat i »Isvestija» nr 166 den 27 juli 1922 och i F. S. 1922 nr 45: 554; dekretet om ansvar för överträdande av dekretet om den enhetliga naturaskatten och om ordningen för anhängiggörande och prövning av ärenden angående dessa skatter, publicerat i »Isvestija» nr 166 den 27 juli 1922 och i F. S. 1922 nr 46: 575.

Utskottet måste alltså finna, att samtliga de konfiskation och rekvisition reglerande dekret, som i detta sammanhang äro av intresse, vid behand-

lingen av 1922 års avtal redan gällde sedan lång tid tillbaka. Man hade salunda vid sagda tidpunkt alldeles samma regler som nu. Utskottet finner sig dessutom böra påpeka, att varje bestämmelse om i vilken valuta ersättning vid rekvisition och konfiskation skall utgå alltjämt saknas. Skillnaden mellan respektive artiklar i 1922 års avtal och föreliggande reduceras huvudsakligen därtill, att man nu uttryckligen angivit lagrummen. Emellertid föreligger i ett avseende en bestämd olikhet. I förevarande avtal binder man sig till lagbestämmelser, sådana de gällde vid viss tidpunkt. Ändras eller upphävas genom nya dekret dessa bestämmelser, så gälla de likvisst för svenska medborgares vidkommande. Lika fördelaktigt som detta må kunna vara, därest skärpningar i konfiskations- och rekvisitionsförfarandet dekreteras, lika ofördelaktigt, för att icke säga ödesdigert, kan det vara, därest utvecklingen, såsom propositionen ju förutsätter, går i den motsatta riktningen. Det skulle då nämligen kunna hända, att svenska medborgare ställas under strängare bestämmelse i förevarande avseende än andra staters medborgare.

Till jämförelse med bestämmelsen om konfiskation och rekvisition i föreliggande avtal erinrar utskottet om lydelsen av art. 10 i det italienska avtalet av den 7 februari 1924: »Chacune des deux Parties contractantes garantit aux ressortissants et aux personnes juridiques, y compris les sociétés commerciales ou civiles, de l'autre Partie, le traitement fait aux nationaux en ce qui concerne la jouissance, l'inviolabilité, et la pleine disponibilité de tous leurs biens, soit qu'il s'agit de biens importés dans les territoires respectifs conformément aux stipulations de ce traité, soit qu'il s'agit de biens acquis ou desquels les dits ressortissants et personnes juridiques soient devenus possesseurs légitimes.» («Var och en av de båda fördragsslutande parterna garanterar undersåtar och juridiska personer, däri inbegripet kommersiella eller civila sammanslutningar, tillhörande den andra parten, samma behandling, som landets egna medborgare i vad det gäller nyttjande av, okränkbarhet av och fritt förfogande över alla deras ägodelar, vare sig det gäller sådana ägodelar, som i enlighet med detta avtals föreskrifter införts till respektive områden, eller det gäller förvärvade ägodelar eller sådana till vilka de sagda undersåtarna och juridiska personerna blivit lagliga ägare»). Där det svenska avtalet alltjämt — liksom 1922 års avtal — erkänner rätten till konfiskation och rekvisition av svenskars egendom i Ryssland, där tillerkänner det italienska avtalet italienska medborgare och juridiska personer i Ryssland samma rättigheter, som åtnjutas av ryssarna själva beträffande egendomens nyttjande, okränkbarhet och fulla förfogande. Utskottet vill endast anmärka, att det italienska avtalet undertecknades och avslöts den 7 februari 1924, medan det svenska avtalet för underhandlarnas vidkommande undertecknades den 15 mars 1924.

Återstår så den tredje huvudanmärkningen mot 1922 års avtal och visserligen den allvarligaste: frånvaron av bindande ryska utfästelser i er-

sättningsfrågan. Liksom det var på denna punkt som riksdagen år 1922 koncentrerade sin kritik, så är det alltså kring ersättningsfrågans reglering som uppmärksamheten samlar sig. Utskottet har att börja med konstaterat, att ersättningsfrågan icke faller inom ramen för det föreliggande avtalet. Medan den i 1922 års avtal avhandlades i en av avtalets artiklar (art. XV), har den nu avhandlats fristående i en särskild »deklaration angående ömsesidiga rättsanspråk». Enligt utskottets uppfattning innebär detta såtillvida en fördel, som avtalets uppsägning icke kommer att inverka på rättsanspråkens giltighet. Särskilt med hänsyn till det förhållandet, att ersättningsdeklarationen inrymmer principen om mest gynnad nation, framträder denna fördel. Men utskottet måste samtidigt beklaga, att deklarationen icke ger utrymme åt det minsta principiella erkännande av ersättningsskyldighet. Det var nämligen ett dylikt erkännande, som riksdagen år 1922 betraktade som en huvudförutsättning för att det då föreliggande avtalet skulle tillmätas något större värde. Det hette i riksdagens beslut: »*Innan en sådan rättsuppfattning gjort sig gällande hos den ryska styrelsen, att ett principiellt erkännande av våra skäligena anspråk kan komma till uttryck i samband med återupptagandet av våra handelsförbindelser, synes det kommersiella utbytte, som genom ett avtal skulle befordras, komma att vila å alltför osäker grund för att väntas skänka svenskt näringsliv och svensk företagsamhet någon bestående fördel.*» Vore detta omdöme att betrakta som välgrundat, så kan givetvis ej heller det nu föreliggande avtalet »väntas skänka svenskt näringsliv och svensk företagsamhet någon bestående fördel», alldenstund det lika litet som 1922 års avtal innehåller något »principiellt erkännande av våra skäligena anspråk». Värdet av riksdagens omdöme på denna punkt år 1922 har utskottet ingen anledning att i annan mån beröra än genom en enkel hänvisning till att den nuvarande regeringen, trots frånvaron av ett ryskt principiellt erkännande av våra skäligena anspråk, likvisst funnit sig böra föreslå riksdagen att antaga det nu föreliggande förslaget. Utskottet måste emellertid beklaga, att de två årens väntan icke fört frågan något framåt i det avseende, som riksdagen år 1922 tillmätte en för avtalets värde avgörande betydelse. Utifrån de synpunkter, som i 1922 års riksdagsbeslut anlades, kan näppeligen vare sig ersättningsdeklarationens oberoende av uppsägningsbestämmelsen eller dess utrymme åt principen om mest gynnad nation betraktas som tillfredsställande compensation. Utskottet måste, med allt erkännande av de båda nämnda fördelarna i och för sig, betona, att de ha ytterst ringa eller ingen betydelse, därest ersättningsskyldigheten överhuvudtaget icke principiellt erkänts. Men utskottet finner sig dessutom böra bekänna sin villrådighet beträffande den rätta innebörden av de i deklarationen parentetiskt inskjutna orden »*under i övrigt fullt lika förhållanden*». Propositionen lämnar ingen upplysning till ledning för tolkningen av det inskjutna förbehållets verkliga räckvidd. Ej heller ge underhandlingsprotokollen någon vägledning för bedömande,

vilka de »förhållanden» äro, vartill hänsyn vore att taga vid tillämpningen av principen om mest gynnad nation. En vidsträckt tolkning av vad som må anses hänförligt till dessa »förhållanden» synes utskottet kunna leda ut i det ovissa, så mycket mer som i samma mening uttrycket »*motsvarande* anspråk» finnes. Utskottet anser sig böra fästa uppmärksamheten därå, att i det italienska avtalet av den 7 februari 1924 art. 2, som innehåller deklarationen om ersättningsanspråken, jämväl givit principen om mest gynnad nation förbehållet »under i övrigt fullt lika förhållanden» (*toutes autres conditions égales*) men att — och tydligen just därför — »motsvarande» saknas som bestämning till »anspråk» (*réclamations*).

Vad departementschefen på sidan 18 i propositionen har att säga om innebörden i den överenskomna deklarationen beträffande rättsanspråken har väckt utskottets förvåning. Efter att på fem rader ha antytt ersättningsdeklarationens innehåll, fortsätter departementschefen: »Härmed hade det svenska förslaget till förklaring angående fordringsanspråken accepterats i avseende på innehållet, även om ordalydelsen något förändrats.» Härtill vill utskottet anmärka: 1) Att enligt bilagan till förhandlingsprotokollet den 18 februari, då det sista svenska motförslaget i ersättningsfrågan ställdes, deklarationen om fordringarna innehöll bl. a. följande: »Equally both parties declare their willingness to take up for negociations in a friendly spirit as soon as circumstances permit, all questions in connection with these claims. The said claims shall — with due consideration taken to the conditions and concessions which may be connected with the settlement of such claims between the Union Government and other countries — in principle not be subjected to a less favorable treatment than the corresponding claims of any other country.» («Likaså förklara bägge parterna sin villighet att upptaga till vänskaplig förhandling, så snart förhållandena det medgiva, alla frågor, som stå i samband med dessa krav. Sagda krav skola — med tillbörlig hänsyn tagen till de villkor och medgivanden som kunna komma att knytas till regleringen av dylika krav mellan Unionens regering och andra länder — i princip icke underkastas en mindre gynnsam behandling än motsvarande krav från något annat land.») Den 29 februari framlade herr Ossinsky det förslag, som blev det definitiva. En jämförelse ger vid handen, att departementschefens påstående, att de svenska anspråken accepterats med avseende å innehållet, är en älskvärd överdrift. 2) Redan i kommerskollegii förslag av den 2 oktober 1923, som lades till grund för den svenska ståndpunkten i de förhandlingar, vilka började den 20 november 1923, har riksdagens år 1922 uttryckligt angivna förutsättning för ett acceptabelt avtal, nämligen ryssarnas principiella erkännande av »våra skäliga anspråk», förts åt sidan. Det må anmärkas, att denna förändrade ståndpunkt i ett stycke, där riksdagens önskan var otvetydig, av departementschefen sid. 15 karaktäriseras som »överensstämmande med de önskemål, som framstälts av riksdagen..»

Utskottet har redan i samband med reciprocitetsbestämmelserna i art. II

omnämnt det förbehåll, som utmärker det föreliggande avtalet med avseende å tillämpningen av principen om mest gynnad nation. Det är i avtalets artikel VIII, som detta förbehåll närmare angives sålunda: »Slutligen skall ingendera parten kunna (med stöd av artiklarna I, II mom. 2, andra stycket och IV, mom. 2) göra anspråk på rättigheter, förmaner eller lättnader, som den andra parten medgivit eller kan komma att medgiva uteslutande de länder, vilka erkänt Unionens regering de jure före den 15 februari 1924.» Utskottet har redan antytt innebörden av denna bestämmelse i vad det gäller art. II mom. 2 andra stycket. Vidkommande art. I synes bestämmelsen ifråga kunna få en betydande räckvidd. I nämnda artikel är nämligen principen om mest gynnad nation uttryckt sålunda: »Handeln mellan de två länderna skall icke vara underkastad andra restriktioner eller andra eller högre avgifter än dem, som gälla för handeln med vilket som helst annat land.» Försedd med det i art. VIII angivna förbehållet torde i praktiken, art. I leda till att klausulen om mest gynnad nation blir komplett värdelös. Sverige hotas att sättas i en sämre klass än både randstaterna och England, Italien, Tyskland och Turkiet. Om denna efterhandsställning måste anses synnerligen betänkelig i allmänhet, så är den dubbelt betänkelig, när det är fråga om så betydelsefulla detaljbestämmelser som de i art. IV mom. 2 upptagna. Sagda moment lyder: »Avgifter av varje slag och benämning, vilka i det ena landets hamnar påläggas fartyg, tillhörande den andra parten eller dess medborgare, eller sådana fartygs last, skola icke överstiga de motsvarande avgifter, som påläggas fartyg från vilket som helst annat land eller deras last.» Utskottet kan icke undertrycka reflexionen, att principen om mest gynnad nation här har ett för svensk handel på Ryssland utomordentligt betydelsefullt tillämpningsområde. Så mycket smärtsammare finner utskottet det därför vara, att Sverige just i detta avseende ställes i en sämre klass än de länder, som erkänt Ryssland de jure före den 15 februari 1924. Med hänsyn till vår konkurrens med Tyskland och England i Östersjöhandeln synes förbehållsklausulens tillämpning på art. IV, mom. 2 vara ägnad att inge allvarliga farhågor. Utskottet häller visserligen före, att den för tullavgifternas vidkommande måhända blir utan större praktisk betydelse, så länge utrikeshandelsmonopolet i Ryssland består. Men i samma mån detta — såsom fallet redan synes vara ifråga om handeln med Turkiet — starkt uppluckras, i samma mån kommer förbehållets tillämpning på just tullavgifterna att medföra allvarliga nackdelar för vårt land. Utskottet finner sig böra ifrågasätta, huruvida icke den vidsträckta tillämpning av principen om mest gynnad nation, som departementschefen förklarar vara utmärkande för det föreliggande avtalet, praktiskt taget reduceras till betydelselöshet, när den på centrala och betydelsefulla områden försetts med det vittgående förbehåll, som i art. VIII angives.

Den asiatiska förbehållsklausulen i art. VIII, andra stycket, är enligt

utskottets mening en försämring av motsvarande bestämmelse i 1922 års avtal. Där hette det i art. XIV, andra stycket: »Icke heller skall från svensk sida anspråk kunna göras på någon förmån, som ryska regeringen medgivit eller kan komma att medgiva de nya randstater, vilka utgjorde delar av det förra ryska riket sådant detta bestod den 1 januari 1917, så länge icke samma förmån medgivits ytterligare något land.» I nu föreliggande avtal äro randstaterna, som ju erkänt Ryssland de jure före den 15 februari 1923 och som följaktligen ställas i en bättre klass än Sverige, redan därigenom undantagna. Men dessutom har — i motsats till vad fallet var i 1922 års avtal — undantagits jämväl »de stater, som gränsa till Unionens område i Asien». Utskottet kan icke dela departementschefens omdöme, att denna utvidgning av förbehållsklausulen är »för Sveriges vidkommande praktiskt betydelslös». Räckvidden av klausulen är vansklig att överblicka, så mycket mer som i avtalets ingress ingen precisering finns, vilka stater, som anses ingå i själva »Unionen». Av handlingarna framgår, att det ännu i det svenska motförslaget av den 20 december 1923 stod: »To the new boundary States, which constituted parts of the former Russian empire, as it existed January 1st 1917, as long as the same privilege has not been extended to any other country» («— de nya randstater, vilka utgjorde delar av det förra ryska riket, sådant detta bestod den 1 januari 1917, så länge icke samma förmån medgivits ytterligare något land») — alltså samma formulering som i art. XIV i 1922 års förslag.

Beträffande de svenska rättsanspråk, som vid sidan om avtalet förts på tal under förhandlingarna, upplyser propositionen följande: »Vid avtalets undertecknande är avsett, att sovjetregeringen i särskild note skall förbinda sig att på begäran omedelbart till svenska regeringen återställa legationsbyggnaden i Petrograd (Leningrad) med alla däri för närvarande befintliga inventarier och andra föremål samt att i vanlig diplomatisk ordning till behandling upptaga vissa andra spörsmål, som under förhandlingarna bragts på tal, nämligen frågan om återställandet av den byggnad i Moskva, där svenska generalkonsulatet varit inrymt, samt om de svenska föreningarna i anledning av Röda korsets verksamhet under kriget ävensom de ömsesidiga fordringar, som föreligga till följd av tidigare post- och telegraффörbindelser.» Utskottet har uppmärksammat, att det talas om »för närvarande befintliga inventarier etc.», vilket, sammanställt med det faktum, att de främmande legationerna numera finnas i Moskva och icke i Petrograd (Leningrad), ger en föreställning om det nuvarande värdet av det svenska legationshuset. Likaså har utskottet uppmärksammat, att frågan om gottgörelse för avrättningen av svenska rödakorsdelegaten Kleberg avförts från dagordningen. Beträffande övriga angivna fordringsanspråk inskränker sig utskottet till anmärkningen, att de befinna sig i samma svävande läge som år 1922.

Utskottet måste även finna det anmärkningsvärt, att i propositionen saknas varje omnämmande om den deklaration från rysk sida, som beträffande f. d. ryska fartyg är avsedd att avgivas vid avtalets under-tecknande.

Vid sin sålunda verkställda granskning av Kungl. Maj:ts proposition nr 199 har utskottet beträffande sådana bestämmelser, som 1922 års riksdag gjorde till föremål för anmärkningar, funnit, att de antingen oförändrade eller rentutav utvidgade kvarstå (t. ex. de generella reciprocitetsbestämmelserna i art. II) eller undergått en blott formell modifikation (t. ex. bestämmelsen om rekvisition och konfiskation) eller slutligen utbrutits och ersatts av en fristående förklaring, som i princip icke ger något utöver vad fallet var 1922 (t. ex. deklarationen i ersättningsfrågan). Utskottet har därjämte funnit att den mera vidsträckt tillämpning av mest gynnad nations-clausulen, som skulle utmärka det föreliggande avtalet, tack vare förbehållet i art. VIII måste betecknas som ägande ett synnerligen problematiskt värde. I försämrade riktning pekar enligt utskottets uppfattning även den nytillkomna asiatiska förbehållsklausulen i art. VIII, andra stycket. Då övriga bestämmelser i allt väsentligt äro motsvarigheter till bestämmelser i 1922 års avtal, måste utskottet för sin del uttala den meningen, att det tvååriga dröjsmålet med återupptagandet av de svensk-ryska handelsförbindelserna icke medfört det bättre avtal, som riksdagen år 1922 förväntade skola ernås efter det då framlagda avtalets förkastande. Den omständigheten, att övriga svenska rättsanspråk, som nu liksom 1922 förts på tal vid sidan om det egentliga avtalet och som skulle regleras i särskild ordning, icke befinna sig i något vissare och förmånligare läge nu än år 1922, synes utskottet endast ägnad att ytterligare ge stöd åt denna utskottets uttalade mening. Utskottet tilltror sig givetvis icke att kunna uppmäta olägenheten för vårt land av att två år fått gå outnyttjade förbi utan att den svenska riksdagen efter denna väntetid bjödes ett avtal, som är bättre än det som bjöds år 1922. Men utskottet håller för sannolikt, att denna försening av den svenska företagsamhetens inträde på den ryska marknaden, där många andra redan i hägn av de facto-avtal och de jure-erkännanden satt sig i förhand, kommer att visa sig menlig. Även vågar utskottet, efter granskning av de aktstycken till avtalsfrågans historia, som till utskottet överlämnats, uttala den övertygelsen, att det skulle ha lyckats vinna en för Sverige förmånligare uppgörelse, därest tiden från den 6 juli 1923 till den 16 november 1923 på ett bättre och framsyntare sätt tillvaratagits.

Det erkännande de jure, som gavs i mitten av mars 1924, kom för sent för att äga kompensationsvärde. Därom vittnar utseendet hos det föreliggande avtalet, framför allt det för vårt land förödmjukande förbehållet i art. VIII.

Utskottet har tagit del av de skäl, som i propositionen anföras till för-

man för regeringens beslut att erkänna Ryssland de jure. Sasom huvudskäl angives, att den ryska parten uppställde »det ovillkorliga kravet, att från den mest gynnad nationsrätt, som medgäves Sverige, skulle undantagas alla de lättnader, som av Ryssland tillerkändes länder, vilka erkänt eller kunde komma att erkänna sovjetregeringen de jure. Vid förhandlingarnas början var det av europeiska länder utanför det förra ryska kejsardömets gränser endast Tyskland och Turiket, som hade givit sovjetregeringen sådant erkännande. Möjligheten att andra länder skulle kunna följa deras exempel förelåg emellertid givetvis redan då och måste å svensk sida vålla starka betänkligheter mot det ryska förslagets accepterande. Men den praktiska betydelsen av det ryska förbehållskravet växte med ett slag avsevärt, då England, sedan regeringskifte därstädes på nyåret 1924 ägt rum, förklarade sig berett att erkänna sovjetregeringen de jure. Detta fick till följd, att åtskilliga andra länder visade sig benägna att taga samma steg, och det såg salunda ut, som om Sverige, därest det ryska förbehållet godkändes, skulle löpa risken att inom kort komma i ett sämre läge i förhållande till Ryssland än ett stort antal andra länder, även om ett handelsavtal komme till stånd. I början av februari erhöi sovjetregeringen det bebådade erkännandet av England, ävensom av Italien, och från flera mindre länder ingingo underrättelser, som visade, att de inom kort komme att följa dessa stormakters exempel. Härmed blev i själva verket den hittillsvarande förhandlingsgrunden ohållbar. Å ena sidan måste nämligen det ifrågasatta avtalet hädanefter för Sverige förlora större delen av sitt praktiska värde, om däri intoges den från rysk sida fordrade bestämmelse, enligt vilken Sverige skulle jämföras endast med länder, som icke erkänt eller komme att erkänna sovjetregeringen de jure. Å andra sidan måste det givetvis förväntas, att sovjetregeringen med ännu större bestämdhet skulle fasthålla vid denna sin ståndpunkt, sedan det numera visat sig möjligt att av åtskilliga länder erhålla ett dylikt erkännande.»

Utskottet måste av denna framställning draga slutsatsen, att den svenska regeringen försutit möjligheten att genom att själv erkänna sovjetregeringen de jure ernå en mest gynnad nations rätt utan de förbehåll, som nu angivas i art. VIII. Propositionen upplyser å sidan 17, att »man tidigare ansett sig kunna befara», att Sverige »genom att erkänna sovjetregeringen de jure skulle försätta sig i ett ogynnsammare läge än andra länder vid en kommande uppgörelse i ersättningsfrågan». Men i sammanhang härmed säges i propositionen: »Det var anmärkningsvärt, att varken England eller Italien fasthållit vid den tidigare intagna ståndpunkten att för ett erkännande de jure fordra uppgörelse angående fordringsanspråken.» Utan att våga ett omdöme i frågan, huruvida den engelska och italienska ståndpunkten tidigare verkligen obetingat var den här angivna, finner utskottet det vara anmärkningsvärt, att den svenska regeringen synes ha saknat kännedom om Englands och Ita-

liens förändrade hållning i berörda avseende, förrän dessa länders de jure-erkännanden av sovjetregeringen förelägo. Utskottet veterligt var dock genom uttalanden av arbetarepartiets ledande män före och under den engelska valrörelsen det program ifråga om Ryssland angivet, som för Englands vidkommande faktiskt följdes den 1 februari 1924. Redan vid den nuvarande engelska regeringens tillkomst borde det sålunda för den svenska regeringen funnits välgrundad anledning att räkna med den eventualitet, som av propositionens ordalag att döma träffat den svenska regeringen som en överraskning.

Av till utskottet överlämnade handlingar framgår, att Sveriges minister i London redan den 21 december 1923 meddelade sin regering, att man inom Foreign Office vore övertygad om att en av Mr. Ramsay Mac Donalds första åtgärder komma att bli Sovjets erkännande de jure för den händelse, att han finge tillfälle att besluta härom. Den 31 december 1923 meddelar det svenska sändebudet att i ett avseende en arbetarregering omedelbart torde kunna genomföra sin vilja, nämligen ifråga om erkännandet av Sovjet-Ryssland de jure och återställandet av de diplomatiska förbindelserna. Den 23 januari 1924 rapporteras, att det mest sannolika är, att Sovjetregeringen erkännes utan att några särskilda förhandlingar dessförinnan äga rum. Den 28 januari meddelas uppfattningar om att de jure-erkännandet utan villkor vore förestående. Den 1 februari inrapporteras, att Rysslands erkännande de jure utan ekonomiska villkor vore omedelbart förestående. Utskottet nödgas alltså finna, att regeringen under tiden 21 december 1923—1 februari 1924 hölls underkunnig om den engelska regeringens avsikter i berörda avseende. Likaså finner sig utskottet böra fästa uppmärksamheten därå, att jämväl från Moskva underrättelser ingingo, som vittnade om vikten av att Sverige icke försenade sitt erkännande de jure. Den 2 februari 1924 underrättades sålunda den svenska regeringen genom den svenska handelsdelegationens chef i Moskva om förefintligheten av en viss benägenhet hos ryska vederbörande att godkänna icke mindre den svenska formuleringen av ersättningsdeklarationen än även de svenska kraven på mest gynnad nation, därest Sverige ville erkänna Ryssland de jure innan Italien gjorde det.

Det kan dessutom enligt utskottets mening på goda grunder sättas ifråga, huruvida opererandet med de jure-erkännandet som en bytesvara var välbetänkt vid en tidpunkt, då det engelska regimskiftet var så gott som fait accompli. Det för Sverige förödmjukande förbehållet i det föreliggande avtalets art. VIII, möjligt endast därigenom att den svenska regeringen dröjde med sitt de jure-erkännande till efter den 15 februari 1924 och onekligen teende sig som något slags straffbestämmelse, hade enligt utskottets uppfattning kunnat undvikas, därest det svenska de jure-erkännandet givits i rättan tid. Propositionen upplyser på sidan 17 där- om, att vederlagssynpunkten på de jure-erkännandet tydligen icke be-

gränsats endast till ersättningsfrågan. Det heter nämligen om insläendet på de jure-vägen: »Situationen hade i själva verket förändrats därhän, att man numera (!) icke kunde påräkna annat vederlag för erkännandet, än att anspråken på mestgynnad rätt, även ifråga om fordringsanspråken, bleve tillgodosedda, och övervägande praktiska skäl talade alltså för att man omedelbart insloge på nyss angivna väg.» Utskottet kan icke undgå att finna, att deprecieringen av de jure-erkännandets värde som vederlag borde ha förutsetts långt tidigare.

Då utskottet emellertid, trots allt beklagande av det oförmånliga avtal, den tvååriga väntan medfört, finner sig böra hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, så sker det i den övertygelsen, att det såväl ur politiska som kommersiella synpunkter skulle vara olyckligt, därest icke nu ett positivt resultat ernåddes.

Utskottet hemställer alltså,

att Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte
av riksdagen bifallas.

Bilagatill herr Engbergs
reservation.**Uttalanden i riksdagens kamrar vid behandlingen av 1922 års avtalsförslag den 31 maj 1922.****Herr Edén:**

Det är denna trygghetskänsla, som är den oumbärliga grunden för varje ekonomiskt samarbete med Ryssland. Det är den som man icke fått genom avtalet. Det är den, som skjutes undan, så länge man bara går förbi frågan om skadeståndet och ställer den på framtiden. Så som läget nu ligger, hänger denna fråga om skadeståndet tillsammans med hela grunden för ett samarbete med Ryssland.

För min del vågar jag hoppas och vänta, att de redan inledda förbindelserna, de faktiska förbindelserna, komma att alltjämt fortgå under den korta tid, som kan återstå, till dess ställningen så klarnat, att man har en utgångspunkt, på vilken man kan bygga ett verkligt tillfredsställande avtal, det må nu bli provisoriskt eller definitivt. Att det är ett sådant uppskov, en kort frist, som utskottet tänker på, att dess utlåtande utmynnar i en hänvisning på en uppgörelse, som bör ligga inom en ganska nära framtid, det har utskottet tydligt uttalat, och jag skall för min del be att få bestyrka, att detta varit dess mening.

Detta utlåtande är skrivet så, att det är avsett att bereda möjlighet för nya förhandlingar och ett bättre resultat.

Jag är viss om, att andra kammaren, liksom riksdagen i sin helhet, önskar förhandlingar. När de skela tagas upp är regeringens sak att bedöma. Att de böra tagas upp under sådana förhållanden, som kunna ge utsikt till ett annat och lyckligare — efter vår uppfattning lyckligare — resultat än det, till vilket man nu kommit, det är ju uppenbart.

Jag kan till sist icke finna annat än att, om man önskar ett nytt avtalsarbete med Ryssland, och om man önskar ett gott resultat därav, då kunna icke bättre utgångspunkter ges för detta, än att båda kamrarna ansluta sig till utskottets förslag. Ty detta förslag ger regeringen ett klart stöd i ryggen, därigenom att utskottet å ena sidan påvisar, vilka eftergifter den svenska regeringen icke kan vara med om, men på samma gång också, såsom det här gång på gång blivit framhållet, avfattat sitt utlåtande så, att det är avsett att vara och faktiskt är en utsträckt hand för vinnande av ett bättre resultat under bättre förhållanden.

Herr Lindman:

Jag anser, att Sverige icke utan vidare kan lämna i sticket dessa fordringar, som för svenska undersåtar uppkommit. Det är därför jag förmenar, att det föreliggande handelsavtalet brister i väsentliga punkter, därför att det ger bort vad som är för Ryssland mycket önskvärt, nämligen så nära ett de jure-erkännande, utan att det skapar en motsvarande trygghet för svenska fordringsägarna att erhålla sitt tillbaka. Det är

ett uppgivande för hastigt inför detta ryska krav utan att hava ställt upp ett motsvarande krav från svensk sida. Erkännandet av Ryssland, sasom det föreligger i detta avtal, skulle vara ett kompensationsobjekt, med vilket man kunde tilltvinga sig något bättre förmåner, då det gäller en rättvis regering av dessa svenska fordringar i Ryssland.

Herr Lithander:

Jag vill till sist, herr talman, uttrycka den förhoppningen, att regeringen skall låta sig angeläget vara att komma fram med ett nytt förslag, där vi icke giva vika på den punkt, som rör Rysslandsvenskarnas fordringar. Vi kunna icke gå till avtal med Ryssland med mindre än att den punkten i första linjen är klarerad. Ty vi kunna få arbeta här under decennier, innan vi lyckas återförvärva åt Sverige vad som är svensk egendom i Ryssland och som utan regeringens åtgärder är kanske för alltid förlorad.

Herr Eliel Löfgren:

Emellertid är icke vederlaget för mig huvudsaken, utan för mig står som huvudsaken, att vi ensamma i detta avtal godkännt den allmänna expropriationsrätten till egendom, som finnes i Ryssland, särskilt beträffande egendom, som införes under avtalet. Ett sådant erkännande skulle vi göra i motsats till andra. Jag ber, mina herrar, att få fästa eder uppmärksamhet på vad därav skulle följa. För det första är det givet, att därav skulle följa en olikhet mellan svenskar och andra, varvid svenskarnas rätt i Ryssland försämrades. Andra, en engelsman t. ex., skulle icke vara underkastade rekvisition. under det att en svensk skulle vara det. Det är sålunda en lägre sorts egendomsfrihet, som vi svenskar skulle åtnjuta i Ryssland än andra utlänningar. För det andra skulle en bestämmelse, som denna, sätta dem, som tidigare hava haft egendom, vilken blivit underkastad rekvisition, i ett sämre läge än eljest. Det kan inte hjälpas, att den omständigheten, att man uraktlåtit att tala om deras rätt, i viss mån är prejudicerande, och vidare skulle presumptionen bli, att eftersom ersättning skulle lämnas vid rekvisition efter *detta* avtal, skulle sådan *icke* ifrågakomma efter de äldre fallen.

Men därpå svara vi, att vi inte ha lust att sluta ett avtal, som ställer oss i ett sämre läge i Ryssland än dessa stormakter (d. v. s. de i Genua företrädde stormakterna). Redan detta bör vara anledning nog att icke med denna art. VII i avtalet sluta detsamma.

Herr Clason:

Nu säger man: ja, men då komma vi för sent. Ja, kammaren torde förstå att, med den syn jag har på saken, är det alls icke någon brådska, och jag har ingenting emot, att andra gå före. Det finns ingenting reellt enligt min tanke att för närvarande vinna på hela detta avtal, och om det finns folk, som vill stoppa dit tillgångar och krypa ner i det där hålet, så må det vara deras ensak, men jag tror icke vi göra den allra ringaste förlust på att icke göra det för närvarande.

Men jag för min del är fullt övertygad, att om den svenska riksdagen intager en sådan fast hållning genom att tillbakavisa de dåliga punkterna i detta avtal, så skall detta långt mer än något annat medföra, att vi framdeles skola kunna komma att sluta ett vida bättre handelsavtal.

Herr Wohlin:

Jag beder kammarens ledamöter, när kammaren går att fatta detta för vårt lands anseende i Östeuropa och den övriga världen viktiga beslut, överväga, vad som för övrigt redan erinrats om i andra ordalag, nämligen att vi genom antagandet av detta avtal å ena sidan skulle utlämna svenska medborgares elementäraste krav på ersättning för förlorad egendom i Ryssland och å andra sidan i avtalets första artikel femte punkt faktiskt ställa den ryska rådsregeringens härvarande representant i det läge, att han, under åberopande av den ryska lagstiftningens om bankernas och i bankerna inestående medels nationalisering, kan kräva att för sin regerings räkning få ut i svenska banker deponerade medel, tillhörande ryska medborgare, ryska firmor och ryska banker, vilka belopp lära uppgå till en ganska betydande siffra.

Vare sig att Haag leder till uppgörelse eller icke, så äro våra möjligheter att i framtiden arbeta i Ryssland i alla fall betydande, emedan, som det redan sagts, Ryssland behöver oss i högre grad än vi behöva Ryssland. Rysslands folk väntar på svenska ekonomer, teknici och organisatörer, och den svenska riksdagen kan utan risk vägra att godkänna ett avtal, som innehåller så många bestämmelser av den beskaffenhet, att dess accepterande från vår sida inför ryska ögon måste framstå som en vår svaghet vid förhandlingsbordet, en svaghet, som dessvärre kännetecknat svensk diplomati vid andra och ännu viktigare tillfällen, men som jag hoppas hädanefter så småningom skall utbytas mot en större förmåga att tillvarata vårt lands intressen.

Herr Trygger:

Vad utskottet däremot måste fasthålla vid, är att ett de jure eller ett därmed närstående de facto-erkännande av sovjetregimen är omöjligt, så länge sovjetregeringen icke vill med avseende å utlänningar göra de modifikationer i sina samhällsprinciper och samhällsregler, som äro nödvändiga, för att vårt lands och vårt folks förbindelser med Ryssland verkligen skola för oss medföra, icke den mest påtagliga risk för skada, utan åtminstone någon fördel.

För övrigt är det ju så, att det anseende, som Sverige åtnjuter i Ryssland, hava vi icke förvärvat genom ett vekligt undfallande för ryska krav, utan det har förvärvats genom att vi hävdat vad vi ansett vara rätt och billigt i vårt förhållande till Ryssland.

Och vidare ha Rysslandssvenskarna själva förklarat, att om de icke få igen sin egendom, kunna de icke begiva sig till Ryssland och där utföra någon nyttig verksamhet. Det blir sålunda för de få svenskars skull, som icke känna Ryssland, men taga risken att dit begiva sig, som Sverige skulle lämna tillträde till vårt land för skaror av ryssar, som undan eländet i Ryssland här vilja söka sitt levebröd. Och att ej glömma är, att medan art. 5 i avtalet stadgar förbud för Rysslands officiella representanter och i deras tjänst varande personer, vilka erhållit tillträde till Sverige, att där driva politisk propaganda, finnes ingen motsvarande bestämmelse för de stora skaror ryssar, som enligt stadgandet i art. 3 skulle kunna komma över till Sverige.

Om vi icke i dag kunna taga det nu föreliggande avtalet, därför att våra undersåtars berättigade intressen blivit kränkta och ryska sovjetregeringen icke har visat någon som helst benägenhet att erkänna det oberättigade i sitt handlingssätt, kommer detta snarare att bidra till att Ryssland får anledning att rätta sig och därigenom vinna möjlighet att återtaga sin gamla plats, än det kommer att hindra Ryssland att komma tillbaka bland Europas nationer.

Hans excellens statsministern gjorde gällande, att utskottsmajoriteten och den borgerliga majoriteten i riksdagen, som efter allt att döma komme att förkasta den kungl. propositionen, därmed skulle ådraga sig ett tungt ansvar. För min del vill jag instämma i detta. Det är ett stort ansvar. Men det finnes ett ansvar, som vi kunde ha åtagit oss, vilket varit än större, och det hade varit ifall vi icke avslagit den kungl. propositionen, när vi hyste den bestämda övertygelsen, att densamma icke skulle medföra någon fördel för vårt land utan tvärtom i den situation, vari vi nu äro, skulle äventyra viktiga svenska intressen.

Herr Hellberg:

De förhandlingar, som hade förts mellan svenskar och ryssar, hade resulterat i att svenskarna gentemot de ryska underhandlarna hade dragit det kortaste strået. — Jag vill inte använda ett så starkt uttryck, som att de hade blivit lurade, men nog hade litet var av oss en känsla av något i den vägen.

Herr Nylander:

Innan äganderätten erkännes och verkligen respekteras, torde, säga vad man vill, tillräcklig grundval näppeligen förefinnas för allmän ekonomisk verksamhet från utlandets sida i Ryssland.

Ett handelsavtal bör därför snarast möjligt komma till stånd, men det bör vara, om man skall utgå från föreliggande förslag, så ändrat, att det i väsentlig mån bidrager till att skapa det ömsesidiga förtroende, som inom det internationella varuutbytet är den viktigaste och nödvändigaste förutsättningen för verkliga och goda resultat.